

ע"פ 4289/14 - המערער בע"פ 4289/14: אורן חנונה, המערער בע"פ 4927/14: שושן ברבי נגד מדינת ישראל

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 4289/14

ע"פ 4927/14

לפני: כבוד השופט י' דנציגר
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופט י' עמית

המערער בע"פ 4289/14: אורן חנונה
המערער בע"פ 4927/14: שושן ברבי

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז
בת"פ 36216-09-12 מיום 29.5.2014 שניתן על ידי
כבוד השופטת ו' מרוז

תאריך הישיבה: י"ג בחשון התשע"ה (6.11.2014)

בשם המערער בע"פ 4289/14: עו"ד אורי קינן
בשם המערער בע"פ 4927/14: עו"ד מוטי כץ; עו"ד דוד יפתח
בשם המשיבה: עו"ד עדי שגב
בשם שרות מבחן למבוגרים: גב' ברכה וייס

פסק-דין

*

השופט י' דנציגר:

עמוד 1

לפנינו ערעורים על גזר דינו של בית המשפט המחוזי מרכז (השופטת ו' מרוז) בת"פ 36216-09-12 מיום 29.5.2014, במסגרתו הושתו על המערערים העונשים הבאים: על המערער בע"פ 4927/14 (להלן: ברבי) הושתו 10 שנות מאסר בפועל, בניכוי ימי מעצרו, והופעל עונש המאסר המותנה לתקופה של 12 חודשים שהושת עליו בת"פ 34257-05-10 מיום 12.7.2010, כך שעונש המאסר בפועל הכולל שהושת על ברבי הוא 11 שנות מאסר, בניכוי ימי מעצרו; 12 חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים, והתנאי הוא שלא יעבור עבירות בהן הורשע; פסילת רשיון נהיגתו לתקופה של 24 שנים; ופיצוי כספי למשפחות קורבנות העבירה בסך 150,000 ש"ח. על המערער בע"פ 4289/14 (להלן: חנונה) הושתו 12 חודשי מאסר בפועל, בניכוי ימי מעצרו; ושמונה חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים, והתנאי הוא שלא יעבור עבירה בה הורשע או עבירה של הפקרה לאחר תאונה.

תמצית עובדות כתב האישום המתוקן וגזר דינו של בית המשפט המחוזי

1. ביום 12.2.2014 הורשעו המערערים על-פי הודאתם בעובדות כתב האישום - שתוקן במסגרת הסכם טיעון - בלא הסכמה לעניין העונש. על-פי עובדות כתב האישום (המתוקן בשנית), ביום 17.8.2012 בסמוך לשעה 14:00 שהה ברבי במסעדה הסמוכה לדוכן הפירות והירקות שבבעלותו בנתניה, שם שתה בקבוק בירה. לאחר מכן, בסמוך לשעה 17:30 הגיע ברבי לחנות לממכר דברי מאכל ומשקאות שבבעלותו ושתה בקבוק בירה נוסף. בהמשך, הגיע ברבי למסעדה בעיר נתניה, שם שהה עד השעה 18:50 לערך, ושתה בקבוק בירה שלישי. לאחר מכן, נהג ברבי את רכבו אל הדוכן שבבעלותו, על-מנת לוודא כי העובדים - וביניהם חנונה - סוגרים את הדוכן בסוף יום העבודה. בדוכן שתה חנונה כוס וודקה מעורבת במשקה. בהמשך פנו ברבי וחנונה אל רכבו של ברבי ונטלו עמם שני בקבוקי בירה.

2. בסמוך לשעה 19:40 נהג ברבי ברכבו - ולצידו ישב חנונה - אל עבר צומת הרחובות בן צבי וגרינבוים בנתניה. באותה העת נהג ברבי במהירות העולה על המותר, תוך שהוא וחנונה אינם חוגרים חגורות בטיחות ומן הרכב בוקעת מוסיקה בעצמה גבוהה. באותו הזמן היה מצב הדרך תקין, כאשר בכיוון נסיעתו של ברבי צומת מרומזר, מעבר חציה להולכי רגל ושדה הראיה היה פתוח למרחק של כ-90 מטרים.

3. אותה עת החלו לחצות את הכביש, על-גבי מעבר החציה, בזו אחר זו, סבטלנה יגודייב, ילידת 1959, בתה שושנה יגודייב, ילידת 1987 ואלכסנדרה רובינוב, ילידת 1946 (להלן: המנוחות). המנוחות הספיקו לחצות כשמונה מטרים מרחב הכביש, ואף שלפניו שדה ראייה פתוח למרחק של כ-90 מטרים, המשיך ברבי בנסיעה ופגע עם חזית הרכב בשלוש המנוחות. בעקבות הפגיעה הקשה, הוטחו המנוחות בעוצמה רבה אל הרכב ומשם אל הקרקע. סבטלנה ז"ל הוטחה למרחק של כ-60 מטרים; שושנה ז"ל הוטחה למרחק של כ-40 מטרים; ואלכסנדרה ז"ל הוטחה למרחק של כ-17 מטרים. לשלוש המנוחות נגרמו נזקים קשים שהביאו למותן המידי. ברבי וחנונה, אשר ידעו כי נגרמו למנוחות חבלות של ממש או שנגרם מותן, לא עצרו במקום התאונה ולא הזעיקו עזרה. תחת זאת, המשיכו ברבי וחנונה בנסיעה רצופה לכיוון צפון, עד אשר נעצר רכבם עקב הנזקים שנגרמו לו, במרחק כ-156 מטרים ממקום התרחשות התאונה. ברבי וחנונה יצאו מן הרכב, בחנו את הנזקים שנגרמו לו, נכנסו אל הרכב חזרה ולאחר מספר שניות נטשו את הרכב ונמלטו רגלית מן המקום, תוך שברבי התקשר לרעייתו, בנוכחותו של חנונה, וביקש ממנה להגיע למקום המצאם במטרה לאוספו.

4. בשלב זה גמלה בליבו של ברבי ההחלטה לשבש את החקירה הפלילית ולפנות אל יוחאי גליקסמן (להלן: גליקסמן) - המועסק בשנים האחרונות בדוכן ובחנות שבבעלותו של ברבי ואותו הוא מכיר מזה שנים רבות - ולהניעו בדרך של הטעיה לגשת אל תחנת משטרת נתניה ולמסור הודעת שקר, לפיה גליקסמן הוא שגרם לתאונה. ברבי התקשר אל הטלפון הסלולרי של גליקסמן מספר פעמים, ומשזה לא ענה, הגיע אל סמוך לביתו וקרא לו לרדת אל

הרחוב. משירד גליקסמן ופגש ברבי, סיפר לו האחרון כי הוא גרם לתאונת דרכים בה נפגע אדם, וביקש ממנו שיגש לתחנת המשטרה ויספר כי הוא הנהג המעורב בתאונה. ברבי ציין באוזני גליקסמן כי קיים סיכוי שיעצר בגין דיווחו, אך הבטיח כי ידאג לו לעורך דין טוב שיביא לשחרורו ממעצר בתוך 24 שעות. עוד ביקש ברבי מגליקסמן כי יעמיד פנים ו"יתעלף" לפני השוטרים על-מנת לשוות נופך אמין לדבריו, וכי יסתיר את הטלפון הסלולרי שלו בטרם יגיע לתחנת המשטרה. גליקסמן הסכים לבקשתו של ברבי - הוא מסר את הטלפון הסלולרי שלו לאדם אחר, ניגש אל תחנת המשטרה, העמיד פנים שהוא מתעלף ומסר גרסה כוזבת לפני השוטרים לפיה הוא הנהג המעורב בתאונה.

5. בהמשך, משהתברר כי גרסתו של גליקסמן היא שקרית ואיננה מתיישבת עם הממצאים האובייקטיביים בזירת התאונה, חזר בו גליקסמן וסיפר את סיפור המעשה, כמתואר לעיל. ברבי, שידע כי משטרת ישראל מחפשת אחריו בגין מעורבותו בתאונה, נמלט והסתתר במשרדי חברה מסוימת באזור התעשייה בנתניה. בזמן שהותו שם ועד למעצרו ביום 20.8.2012, החזיק ברבי סמים מסוג קוקאין וחשיש והשתמש בהם לצריכתו העצמית.

6. בגין המעשים המתוארים הואשמו והורשעו ברבי וחנונה - בהתאם להודאתם בעובדות כתב האישום שתוקן במסגרת הסדר טיעון - בעבירות הבאות: ברבי הורשע בשלוש עבירות של גרימת מוות בנהיגה רשלנית, על-פי סעיף 64 לפקודת התעבורה [נוסח חדש], התשכ"א-1961 (להלן: פקודת התעבורה); עבירה של הפקרה אחרי פגיעה, על-פי סעיף 64א(ג) לפקודת התעבורה; עבירה של שיבוש מהלכי משפט, על-פי סעיף 244 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); עבירה של הדחה בחקירה, על-פי סעיף 245(ב) לחוק העונשין; עבירה של החזקת סם מסוכן לצריכה עצמית, על-פי סעיף 7(א) יחד עם סעיף 7(ג) סיפא לפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973 (להלן: פקודת הסמים המסוכנים); ועבירה של שימוש בסם מסוכן לצריכה עצמית, על-פי סעיף 7(א) יחד עם סעיף 7(ג) סיפא לפקודת הסמים המסוכנים. חנונה הורשע בעבירה על-פי סעיף 1א64 לפקודת התעבורה, שעניינה חובתו של נוסע ברכב להתקשר לגופי ההצלה במקרה של תאונת דרכים.

7. בגזר דינו ציין בית המשפט המחוזי כי כתב האישום המקורי ייחס לברבי שלוש עבירות של הריגה, על-פי סעיף 298 לחוק העונשין ועבירה של נהיגה בשכרות, על-פי סעיף 62(3) לפקודת התעבורה. צוין כי הגם שעבירות ההריגה ועבירת הנהיגה בשכרות נסמכו על ראיות נסיבתיות, הרי שבתום שמיעת חלק ניכר מראיות המשיבה, התחוויר כי בשל מנוסתו של ברבי ממקום התאונה לא ניתן היה ליטול ממנו בדיקת דם, ונבצר מהמשיבה להוכיח את אחוז האלכוהול בדמו. משכך, אף שעדי תביעה שונים העידו על כך ששהו עם ברבי עובר לתאונה והבחינו ששתה אלכוהול, קם לפני המשיבה מכשול להוכיח את נסיבות שתיית האלכוהול, תכיפותה ואם הייתה מלווה באכילה - עובדות אשר להן השלכה ישירה על אחוז האלכוהול בדמו. על כן, בכתב האישום שתוקן במסגרת הסדר הטיעון, הסכימו הצדדים כי תמחקנה שלוש העבירות של הריגה והעבירה של נהיגה בשכרות, וכי שלוש העבירות האלה תומרנה בשלוש עבירות של גרם מוות בנהיגה רשלנית.

8. בית המשפט המחוזי דחה את טענתו של ברבי כי המעשים המתוארים לעיל מהווים אירוע אחד לצורך קביעת מתחם הענישה, בהתאם לסעיף 40ג(ב) לחוק העונשין. נקבע כי בחינת מעשיו של ברבי, במישור העובדתי ובמישור המוסרי, מלמדת כי מדובר בשלושה אירועים נפרדים: לאירוע הראשון שייך בית המשפט את שלוש העבירות של גרם מוות בנהיגה רשלנית. אירוע זה כולל את מעשיו של ברבי בנהיגתו הפרועה והרשלנית אשר הובילה לקרות תאונת הדרכים; בגדר האירוע השני סיווג בית המשפט את עבירות ההפקרה ושיבוש מהלכי המשפט. הגם שמקור נטישת זירת התאונה הוא בעצם התרחשות התאונה, נקבע כי בביצוע עבירות אלה מנע ברבי מהמשטרה את האפשרות לבדוק את רמת האלכוהול בדמו, ובכך גרם לנזק ראייתי חמור. משכך, קבע בית המשפט כי עבירות ההפקרה והשיבוש קשורות זו בזו ומהוות חלק מאירוע יחיד ונפרד. את העבירה של הדחה בחקירה שייך בית המשפט לאירוע השלישי. נקבע כי הגם

שעבירה זו יכולה היתה להבלע באירוע השני, יחד עם עבירות ההפקרה והשיבוש, הרי שחומרתה של העבירה ונסיבות ביצועה החריגות מצביעות על כך שיש לראות בה אירוע נפרד, העומד בפני עצמו. אשר לעבירות הסמים; בית המשפט קבע כי הן עבירות נלוות ושוליות להתרחשות העבריינית, וכי בשל כך הן חוסות תחת קורת הגג של האירוע השני.

ברבי

הנסיבות הקשורות לביצוע העבירות

9. אשר לאירוע הראשון; בית המשפט המחוזי סקר את נסיבות קרות התאונה כפי שהן עולות מעובדות כתב האישום המתוקן וקבע כי רשלנותו החמורה של ברבי היא שהובילה להתרחשות התאונה ולתוצאותיה הטראגיות. בית המשפט דחה את טענתו של ברבי כי בהעדר נתונים אובייקטיביים לקביעת מהירות הנסיעה, עוצמת הפגיעה במנוחות, זמן הבלימה ומופעי הרמזור, יש להניח כי נתונים אלו פועלים לזכותו, באופן שיעמיד את רשלנותו ברף הנמוך ביותר. בית המשפט קבע כי הצדדים עמלו על ניסוח כתב האישום המתוקן ונמנעו במכוון מלנקוב בנתונים האמורים, ומשכך אין לצקת לעובדות כתב האישום את שאינו מצוי בו. ממילא, כך קבע בית המשפט, עובדות כתב האישום מלמדות ככתבן על רף רשלנות גבוה. כך לדוגמה, בית המשפט ביסס את המסקנה לפיה אין מדובר ברשלנות רגעית אלא בהלך רוח מזלזל ופרוע וברשלנות חמורה, על מספר נתונים, ביניהם: מיקומו של הצומת בו אירעה התאונה - במרכז העיר ובסמוך למקום עבודתו של ברבי - כך שבהכירו את הצומת היה על ברבי להאט את רכבו בהתקרבו למעבר החציה; על נוכחותן הבולטת למראה של שלוש המנוחות אשר חצו את מעבר החציה בסמיכות; על המרחק אותו הספיקו המנוחות לחצות, כך שהיתה לברבי שהות מספקת להבחין בהן בחציתן, ודאי שכך בהתחשב בשדה הראיה שהיה פתוח לפניו; על המוסיקה הרועשת שהושמעה ברכבו של ברבי; על העובדה שברבי וחנונה לא חגרו חגורות בטיחות; על המרחקים אליהם הוטחו המנוחות כתוצאה מפגיעת הרכב (17-60 מטרים) והנזקים הקשים שנגרמו לרכבו של ברבי, המלמדים על עצמת ההתנגשות ומהירות הנסיעה הגבוהה. עוד צוין כי ברבי שתה שלושה בקבוקי בירה לאורך אותו היום ואף נטל עמו שני בקבוקי בירה נוספים לרכבו. בית המשפט הדגיש כי הגם שאין בעובדה זו כדי ללמד על אחוז האלכוהול בדמו של ברבי, יש בה כדי לבסס את הנזק הראייתי אשר נגרם בהמלטותו מהמסורה. בנוסף, בית המשפט דחה את טענת המשיבה, לפיה יש להשית על ברבי עונש נפרד בגין גרימת מותה של כל אחת משלוש המנוחות, באופן שכלל העונשים יעלו על העונש המרבי הקבוע בחוק בגין עבירה אחת. נקבע כי הגם שרשלנותו של ברבי מצויה ברף הגבוה במיוחד, אין בריבוי הנפגעות במקרה דנן כדי ללמד על ריבוי עבירות, ובעניין זה אין לחרוג מהעונש המרבי הקבוע בחוק בגין עבירה אחת של גרם מוות ברשלנות. עם זאת, נקבע כי ריבוי הקורבנות יהווה שיקול לחומרה בשלב גזירת עונשו של ברבי.

10. המשיבה טענה כי לנוכח רשלנותו הגבוהה של ברבי באירוע זה, ולנוכח תוצאותיה הקשות של התאונה וריבוי הנפגעים בה, יש לקבוע את מתחם הענישה בגין האירוע הראשון בטווח שבין 10 ל-18 לחודשי מאסר, בגין כל אחת מהעבירות של גרם מוות ברשלנות. המשיבה ביקשה לקבוע את עונשו של ברבי על הרף הגבוה של המתחם ובמצטבר. מנגד, טען ברבי כי אין בריבוי הנפגעים כדי להעיד בהכרח על מידת אשמו. בית המשפט המחוזי קבע כי לנוכח רשלנותו החמורה וברמה הגבוהה של ברבי, כפי שתואר לעיל, מתחם הענישה ההולם את האירוע הראשון נע בין 15 ל-30 חודשי מאסר בגין שלוש העבירות של גרימת מוות בנהיגה רשלנית.

11. אשר לאירוע השני; בית המשפט המחוזי דחה את טענתו של ברבי כי התנהגותו נבעה מאובדן עשתונותו, וכי לנסיבות ההפקרה לא היו השלכות מעשיות, לנוכח העובדה שמותן של המנוחות נגרם באורח מידי ולא ניתן היה לסייע להן. ממילא, כך טען ברבי, התאונה התרחשה בעיבורה של העיר, כוחות ההצלה הגיעו תוך זמן קצר, והוא מצידו, נמלט מהמקום אך לאחר הגעתם המהירה של כוחות ההצלה. בית המשפט קבע כי אין כל ראייה לפיה ברבי נמלט רק לאחר

שהגיעו כוחות ההצלה לזירת התאונה, וכן כי נמלט מזירת התאונה מבלי שהוא יודע מה עלה בגורלן של המנוחות, אם חיות הן אם לאו. כן נקבע כי אופן המלטותו של ברבי מזירת התאונה מלמד על מניעיו העברייניים, וכי מדובר היה בהחלטה מחושבת ולא נמהרת. כך, לאחר קרות התאונה המשיך ברבי בנסיעתו עד שנעצר רכבו. או אז יצא ברבי מרכבו, בחן את נזקיו ולאחר שעמד על היקפם החליט להמלט מהמקום באופן רגלי. בית המשפט קבע כי טענת המצוקה כנימוק למעשה ההפקרה, אינה עולה בקנה אחד עם התנהלותו הקרה והמחושבת של ברבי, ואינה מתיישבת עם מאמציו למניעת גילוי דבר מעורבותו בתאונה, אגב הדחתו של גליקסמן למסור עדות כוזבת, ואגב המלטותו והסתרתו של ברבי משך שלושה ימים עד ללכידתו. כן קבע בית המשפט כי בהמלטותו של ברבי מזירת התאונה, הוא סיכל את האפשרות לבדוק את אחוז האלכוהול בדמו, וגרם בכך לשיבוש הליכי החקירה ולנזק ראייתי. נקבע כי לא מן הנמנע שברבי פעל כפי שפעל כתוצאה מן החשש שמא יתפס בקלקלתו, כאשר בדמו שיעור אלכוהול גבוה מן המותר. עם זאת, בית המשפט הדגיש כי הנחת המוצא היא שברבי לא היה נתון להשפעת אלכוהול בעת קרות התאונה, אך הנזק הראייתי שגרם בעצם מניעת בדיקתו, ייזקף לחובתו במלוא חומרת הדין.

12. המשיבה טענה כי מתחם הענישה ההולם והראוי בגין מעשיו של ברבי באירוע השני נע בין שלוש לבין שבע שנות מאסר. מנגד, טען ברבי כי רף הענישה הראוי אינו עולה על שתי שנות מאסר. בית המשפט המחוזי קבע כי בהינתן הנסיבות החמורות של עבירת ההפקרה, השיבוש הניכר שנגרם להליכי החקירה והתיקון שהוכנס ברף הענישה המרבי בחוק ביחס לעבירת ההפקרה, יש לקבוע כי המתחם המשקף את ההחמרה האמורה וההולם את הנסיבות החמורות בהן בוצעו העבירות באירוע זה, נע בין ארבע לשבע שנות מאסר. במתחם ענישה זה כלל בית המשפט גם את עבירות הסמים, אותן ביצע ברבי בעת שהיה במסתור.

13. אשר לאירוע השלישי; בית המשפט המחוזי ציין לחיוב את העובדה כי לאורך השנים לקח ברבי את גליקסמן - שהיה צעיר שגדל בחברה שולית והיה מעורב בפלילים - תחת חסותו, העסיק אותו, קירב אותו למשפחתו, תמך בו וסייע לו. חרף מעשיו הטובים של ברבי בהקשר זה, קבע בית המשפט כי הוא ניצל את מרותו כלפי גליקסמן באופן משפיל ומכוער, עת ביקש ממנו ליטול על כתפיו את האחריות לתאונה. כן ציין בית המשפט כי חרדתו של גליקסמן מפני ברבי וחששו מפני חשיפת האמת ניכרה היטב בעת עדותו.

14. המשיבה טענה כי מתחם הענישה הראוי וההולם את מעשיו של ברבי באירוע השלישי נע בין שנתיים לחמש שנות מאסר. מנגד, טען ברבי, כאמור, כי אין לייחד לעבירה זו אירוע נפרד ולא תחם לעבירת ההדחה טווח ענישה ייחודי. בית המשפט המחוזי עמד על כך שלנוכח העובדה שעבירה זו נלוות על-פי רוב לעבירות נוספות, קיים קושי בקביעת טווח הענישה ביחס לעבירה זו בלבד. בית המשפט קבע כי בהתחשב בנסיבות המיוחדות עד מאוד בהן בוצעה העבירה, יש להעמיד את מתחם הענישה ההולם בטווח שבין ששה חודשי מאסר אשר יכול ויבוצעו בעבודות שירות ובין 24 חודשי מאסר.

הנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה

15. בית המשפט המחוזי עמד על תסקיר שירות המבחן בעניינו של ברבי; במועד הרלוונטי להגשת התסקיר היה ברבי כבן 36, נשוי ואב לשלושה ילדים בני שנה וחצי עד 11 שנים. מתסקיר שירות המבחן עולה כי בצעירותו היה ברבי נתון לאלימות מצד אביו ואחיו הגדול. ברבי סיים שמונה שנות לימוד, לאחריו נשר מבית הספר והדרדר לשוטטות ברחוב וחבר לחברה שולית. מגיל 15 החל לצרוך סמים ובאופן הדרגתי פיתח תלות בסמים שונים. מעורבותו המכבידה של ברבי בפלילים החלה בשנת 1992; במהלך השנים היה ברבי מעורב בביצוע עבירות מתחום הרכוש, הסמים,

האלימות, עבירות תעבורה חמורות ועבירות של בריחה ממעצר, כאשר לחובתו עומדות 19 עבירות תעבורה, החל משנת 1996 ועד שנת 2012. בגין מעורבותו בפלילים ריצה ברבי תקופות מאסר שונות, בהן מאסר למשך שמונה חודשים בשנת 2010, בגין הרשעתו בעבירות של נהיגה פוחזת ברכב והפרעה לשוטר במילוי תפקידו. במאסרו האחרון, השתתף ברבי בטיפול גמילה מסמים, אשר בעקבותיו חדל מהשימוש בהם (הגם שבמהלך שהותו במסתור השתמש בסמים). ברבי מסר לקצינת שירות המבחן כי הוא צורך אלכוהול, בעיקר בסופי השבוע, במסגרת עבודתו ובאירועים משפחתיים. בשנים האחרונות, ניהל ברבי מזנון ודוכן לממכר פירות בשוק בנתניה, אשר ניתן לו על-ידי עיריית נתניה כחלק מתהליך השיקום שעבר. בנוסף, שוחח שירות המבחן עם אשתו של ברבי, המצויה עמו בקשר זוגי מאז היתה כבת 17. היא תיארה את הקשיים וההשלכות של מעשיו של ברבי על משפחתה, ולדבריה, מאז גמילתו משימוש בסמים חל שיפור משמעותי בתפקודו בכל מישורי החיים. עוד היא הביעה צער ואכזבה מהסתבכותו של בעלה, תוך תקווה כי ינצל את תקופת המאסר לשם קבלת טיפול אשר יחזק את יכולתו לתפקד באורח נורמטיבי בעתיד.

16. ברבי נטל אחריות לביצוע העבירות והביע רגשות אשם וצער על הפגיעה במנוחות ובמשפחותיהן. לצד זאת, ביקש ברבי להפחית מכובד אחריותו, תוך שהדגיש כי התאונה התרחשה לאחר יום עבודה ארוך; כי הוא לא הבחין במנוחות עובר לפגיעה בהן; וכי מהירות נהיגתו לא הייתה גבוהה, הגם שהיתה מעל המותר. כן ציין ברבי כי לא היה נתון להשפעת אלכוהול. בדבריו לפני שירות המבחן, ציין כי נטש את זירת התאונה בשל ההלם שאחז בו לנוכח המחזה הקשה שנגלה לפניו. בשל החרדה העצומה בכלל, והחרדה להריונה של אשתו בפרט, הדחיק ברבי את דבר התאונה ודחה את ההתמודדות עמה לשלב מאוחר יותר. לפיכך, לדבריו, בחר להסתתר מספר ימים ולנסות ולגלגל את האחריות לביצוע התאונה אל כתפיו של גליקסמן.

17. שירות המבחן התרשם כי ברבי מכיר בחומרת מעשיו, באחריותו לגרימתם ובמחויבותו לשאת בתוצאותיהם. עם זאת ציין שירות המבחן כי בעת ביצוע העבירות נקט ברבי בדפוסים עברייניים מוכרים הטבועים בו. שירות המבחן הוסיף כי מאז מעצרו של ברבי השתפרה יכולתו להתייחס לתאונה ולתוצאותיה, הגם שעדיין בולטת נטייתו להפחית מאחריותו באמצעות הסברים רציונאליים לכאורה למעשיו. גורמי הרווחה בבית הסוהר מסרו כי התנהגותו של ברבי בבית הסוהר תקינה, שקטה ויציבה. עוד הוסיף שירות המבחן כי מאמציו של ברבי לערוך שינוי בחייו בשנים האחרונות הם ניכרים, אלא שכאשר הוא נקלע למצבים שאינם בשליטתו, כפי שאירע באירוע הנדון, הוא שב לדפוס ההתנהגות המוכרים לו. שירות המבחן המליץ להשית על ברבי עונש מאסר, במהלכו ישולב בטיפול המותאם לצרכיו.

18. במסגרת הטיעונים לעונש ביקש ברבי ליתן משקל לקולא להודייתו בעבירות שבכתב האישום המתוקן - מבלי שהובטח לו עונש מקל ותוך הסכמה לטיעון פתוח לעניין העונש. מכך ביקש ברבי ללמוד כי הוא הפנים את הפסול שבמעשיו ונטל את האחריות בגינם. כן טען ברבי כי ינתן משקל להמלצת שירות המבחן לשלבו בטיפול בבית הסוהר. לגישתו, אילו היה סובר שירות המבחן כי הוא אדם מסוכן ביותר וחסר תקנה, הרי שלא היה בא בהמלצה טיפולית בעניינו. עוד עתר ברבי כי עונש המאסר המותנה שהיה תלוי ועומד נגדו באותו זמן, יופעל כולו באופן חופף לעונש המאסר שיושת עליו. מטעמו של ברבי נשמעו שלושה עדים אשר סיפרו בשבחו ועל תרומתו במשלוחי מזון לעיוורים מדוכן הפירות והירקות שבבעלותו. כן הוגשו מסמכים שונים: בדבר טיפולי הפוריות שעברו בני הזוג ברבי; בדבר נכות אחיו של ברבי; מסמכים רפואיים של בני משפחה נוספים; ומכתבים של שני ילדיו הגדולים של ברבי.

19. לפני בית המשפט המחוזי הביע ברבי צער וחרטה על מעשיו והתנצל לפני בני משפחות המנוחות. בנוסף, תיאר ברבי את הקשיים עמם הוא מתמודד כתוצאה מחוויית מעורבותו בתאונת הדרכים - בחרדות, נדודי שינה וחזיונות מזירת התאונה השבים ועולים לנגד עיניו. עוד הדגיש ברבי לפני בית המשפט את השינוי אותו הוא עובר החל מתקופת מאסרו האחרונה ומאמציו לקיים אורח חיים תקין, תוך התנתקותו מחברה עבריינית.

20. בית המשפט המחוזי קבע כי תאונת הדרכים נגרמה כתוצאה מרשלנותו הגבוהה של ברבי, בעקבותיה קופחו חייהן של שלוש המנוחות לאחר שהופקרו, ותוך שנערכו ניסיונות חמורים לטשטש עקבות, להימלט מנטילת אחריות, לשבש הליכי חקירה ולהדיח עד למתן עדות כוזבת. כל אלו הובילו את בית המשפט למסקנה כי יש למצות עם ברבי את הדין ולהטיל עליו עונש כבד ומרתיע, אשר יהלום את הנסיבות החמורות של מעשיו. עוד ציין בית המשפט כי יש לייחס חומרת יתר לעובדה כי ברבי הורשע כשנתיים לפני קרות התאונה בעבירות של נהיגה רשלנית; הכשלת שוטר בעת מילוי תפקידו; אי ציות לרמזור; ומהירות מופרזת בדרך מהירה, ובגין הושתו עליו שמונה חודשי מאסר ו-12 חודשי מאסר מותנה למשך שלוש שנים. בית המשפט ציין כי נדמה שהעונש הקל שהושת על ברבי באותו מקרה לא הרתיעו די הצורך, מששב וביצע עבירות דומות בחלוף 23 חודשים ממועד מתן גזר הדין באותו עניין. בית המשפט הוסיף כי לא מצא נסיבות להקלה בעונשו של ברבי פרט להכרתו בחומרת מעשיו ולהבעת הצער והחרטה.

21. לנוכח האינטרס הציבורי בהגנת שלומו של הציבור, על רקע רשלנותו של ברבי ועברו הפלילי המכביד ככלל וזה התעבורתי בפרט, ובהתחשב בחומרה היתרה בה בוצעו עבירות ההפקרה וההדחה, קבע בית המשפט המחוזי כי עונשו של ברבי בגין כל אחד משלושת האירועים יעמוד על הרף העליון של מתחמי הענישה האמורים לעיל: בגין העבירות של גרם מוות ברשלנות - שלוש שנות מאסר; בגין העבירות של הפקרה לאחר פגיעה, שיבוש מהלכי חקירה והחזקת סמים וצריכתם - שבע שנות מאסר; בגין העבירה של הדחה בחקירה - שנתיים מאסר. עם זאת, על-מנת לשמור על יחס הולם בין חומרת מכלול המעשים ומידת אשמו של ברבי לבין העונש ההולם, קבע בית המשפט כי העונשים יחולו במצטבר ובחופף, באופן שעונש המאסר הכולל בגין המקרה דנן יעמוד על 10 שנות מאסר, בניכוי ימי מעצרו, תוך הפעלת המאסר המותנה שהוטל על ברבי כאמור, כך שסך תקופת המאסר שהושתה על ברבי היא של 11 שנים. בנוסף, כמפורט ברישא, הושת על ברבי מאסר על תנאי של 12 חודשים למשך שלוש שנים; נפסל רשיון נהיגתו לתקופה של 24 שנים; ונקבע כי עליו לפצות את משפחות המנוחות בסך 150,000 ש"ח.

חנונה

הנסיבות הקשורות לביצוע העבירות

22. כאמור, חנונה הורשע בעבירה שעניינה חובתו של נוסע להתקשר לגופי הצלה, על-פי סעיף 1א64 לפקודת התעבורה. מעובדות כתב האישום עולה כי חנונה היה נוכח ברכב בעת קרות התאונה ולא פעל כדי להזעיק את כוחות הצלה. תחת זאת, נמלט חנונה יחד עם ברבי במהירות מזירת האירוע. המשיבה טענה כי מתחם הענישה ההולם בגין מעשיו של חנונה נע בין ששה חודשי מאסר ובין 18 חודשי מאסר, בנוסף לעונש מאסר על תנאי, פסילה ממושכת מלקבל או להחזיק רשיון נהיגה וקנס ופיצוי כספיים. מנגד, טען חנונה כי מתחם הענישה ההולם את מעשיו נע בין חודשיים לבין ששה חודשי מאסר שירוצו בדרך של עבודות שירות. זאת, בהסתמכו על פסקי דין בהם נגזרו על נאשמים בעבירה של סיוע להפקרה עונשים של שלושה עד ששה חודשי מאסר לריצוי בעבודות שירות, ומן הטעם שאין נוהגים להשית עונשי מאסר בפועל בעבירות שאופיין מחדלי.

23. בית המשפט המחוזי ציין כי הגם שטרם התגבש מתחם ענישה בנוגע לסעיף 1א64 לפקודת התעבורה, שהוא הוראת חיקוק חדשה באופן יחסי, הרי שניתן ללמוד מן העבירה הדומה של סיוע להפקרה כי טווח הענישה נע בין חודשי מאסר ספורים לריצוי בעבודות שירות ובין תקופות מאסר קצרות. משכך ולנוכח העונש המרבי הקבוע בגין העבירה שבסעיף 1א64 לפקודת התעבורה - של שבע שנות מאסר - קבע בית המשפט כי מתחם הענישה ההולם את מעשיו של

חנונה גבוה מזה שהוצע על-ידי המשיבה, ונע בין מספר חודשי מאסר ובין שלוש שנות מאסר.

הנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה

24. בית המשפט המחוזי עמד על תסקיר שירות המבחן בעניינו של חנונה; במועד הרלוונטי להגשת התסקיר היה חנונה כבן 28. הוא נישא בהיותו בן 21 וכיום הוא אב לשלושה ילדים. חנונה סיים 10 שנות לימוד, שוחרר משירות צבאי בתום חודש על רקע אי-התאמה, ועובר למעצרו עבד בדוכן שבבעלותו של ברבי. חנונה אובחן כסובל מהפרעה דו-קוטבית. לדבריו, מאז שנת 2009, אז חווה תקופת משבר ארוכה, חלה הטבה במצבו והוא נמנע מטיפול תרופתי חרף המלצות הרופאים. לחובתו של חנונה שתי הרשעות קודמות: האחת בעבירות של הסגת גבול, החזקת מכשירי פריצה וגניבה משנת 2010; והשניה בעבירה של סיוע לעבירה של יצוא, יבוא, מסחר והספקת סמים מסוכנים משנת 2011, בגינה ריצה תקופת מאסר של שבעה חודשים. חנונה מסר לשירות המבחן כי ביום התאונה שבה כמות מופרזת של אלכוהול, ותלה את אשמתו בכך. חנונה שלל שימוש קבוע בסמים או אלכוהול, ובדיקות שתן שערך באמצעות שירות המבחן נמצאו נקיות מסמים. עוד מסר חנונה כי לאחר התאונה סבל ממצב רוח ירוד, קשיי שינה והבזקים לעבר, בהם ראה את פני המנוחות, אך כיום איננו חווה מצוקה הקשורה בתאונה. עוד ציין חנונה לפני שירות המבחן, כי הוא זוכר את שלוש המנוחות עומדות במעבר החצייה, את רעש הפגיעה בהן ואת עצירת המכונית. הוא תיאר את ההלם והבהלה שאחזו בו בעת שנס מהמקום, תוך ששכנים מבניינים סמוכים צועקים לעברו מחלונות ביתם, במטרה לעצור בו ממנוסתו. חנונה הדגיש כי בעת שעזב את הזירה הגיעו כוחות ההצלה ואף מהטעם הזה נמנע מלדווח על קרות התאונה. חנונה ביטא את צערו על מות המנוחות ומשירות המבחן נמסר כי ניכר עליו שהינו מוטרד מתוצאותיה הטררגיות של תאונת הדרכים, אף שחזר והדגיש את חלקו השולי באירוע. הגם שחנונה העלה חשש שמא תיפגע משפחתו כתוצאה ממאסרו, שירות המבחן התרשם כי הוא עצמו איננו חושש מן ההסתגלות למאסר, וייתכן שעונש מאסר ישחרר אותו מעול האשמה לנוכח התובנה אותה הביע, כי מעשיו ראויים לעונש מסוג זה. שירות המבחן התרשם כי חנונה מתקשה להתמודד עם מחדלו במהלך האירוע וכי הוא מבקש לטשטשו ולהסתירו. עוד צוין בתסקיר שירות המבחן כי ביסוד התנהגותו של חנונה קיימים דפוסים עברייניים, עמדות שליליות כלפי גורמי אכיפת החוק ותחושת מחויבות כלפי ברבי. שירות המבחן הדגיש לפני חנונה את נזקקותו לטיפול ומעקב פסיכיאטרי קבוע, אולם חנונה שלל אפשרות זו והציג מצג תפקודי תקין. לפיכך, המליץ שירות המבחן על ענישה קונקרטיה ומשמעותית.

25. בטיעונים לעונש הסביר חנונה את מקור מחדלו ביחסי התלות שבינו לבין ברבי, כמו גם בהפרעה הדו-קוטבית ממנה הוא סובל. כמו כן, ביקש חנונה כי בית המשפט המחוזי ישקול לקולא את הודייתו, חרטתו, החסכון בזמן השיפוטי ונסיבותיו האישיות. כן ציין חנונה כי סיכויי להשתקם טובים והם מטים את הכף לקולא בתוך מתחם הענישה.

גזר דינו של חנונה

26. בית המשפט המחוזי ציין כי הגם שחומרת מחדלו של חנונה אינה שקולה לחומרת מעשיו של ברבי, יש ליתן משקל לשיקול של אחדות הענישה, באופן שעונשו של חנונה יהלום, ביחס המתאים, את עונשו של ברבי. לפיכך, ותוך שנשקלו לקולא חרטתו, הודייתו ונסיבותיו האישיות, הושתו על חנונה 12 חודשי מאסר בפועל, בניכוי ימי מעצרו, ושמונה חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים.

תמצית טענות המערערים

תמצית טענותיו של ברבי

27. לטענתו של ברבי - באמצעות באי כוחו, עו"ד מוטי כץ ועו"ד דוד יפתח - שגה בית המשפט המחוזי כאשר קבע כי מעשיו אינם מהווים אירוע אחד, כי אם שלושה. לגישתו של ברבי, עסקינן בעבירות הקשורות קשר הדוק בטבורן, אשר התרחשותן אירעה במשך מספר דקות, ולשיטתו, העובדה שהוא נתפס בחלוף שלושה ימים היא חסרת משמעות לצורך קביעת מספר האירועים העולים מן העבירות שביצע. נטען כי בית המשפט סטה מן הפסיקה הנוהגת, לפיה ככלל יש לראות בעבירות הפקרה ושיבוש הנובעות מאותה תאונת הדרכים, כעבירות הקשורות לאירוע יחיד ולקבוע מתחם ענישה כולל לאותו האירוע. כן נטען כי עיון בפסיקתו של בית משפט זה מלמד כי מתחם הענישה הכולל בעבירות של גרימת מוות בנהיגה רשלנית בצירוף עבירות הפקרה, בנסיבות הדומות למקרה דנן, נע בין 18 חודשי מאסר לבין 40 חודשי מאסר.

28. בנוסף, טוען ברבי כי בית המשפט המחוזי קבע כי מידת אשמו בתאונת הדרכים גבוהה ורשלנותו חמורה, בניגוד לעובדות כתב האישום וראיות המשיבה. כך, לגישתו של ברבי, קביעת בית המשפט לפיה נהג באופן פרוע ובמהירות גבוהה, אינה מתיישבת עם עובדות כתב האישום בהן הודה, לפיהן נהג "במהירות העולה על המותר". בעניין זה מוסיף ברבי וטוען כי בית המשפט לא יכול היה ללמוד על מהירות נהיגתו על-סמך הפגיעות הקשות ברכבו או בשלוש המנוחות, כפי שעשה. לטענתו של ברבי, פגיעות קשות אלה עמדו גם לפני בוחני התנועה, אך על-פי חוות דעתם ועדותם, מהירות הנסיעה אותה ניתן היה לייחס לו היא 60 קמ"ש בלבד, ועל-סמך הערכה זו גם נערכו ניסויי הבלימה.

29. לטענתו של ברבי, בבית המשפט המחוזי נמנעה ממנו האפשרות לטעון בשלב גזירת העונש, כי לנוכח העובדה שהמשיבה לא טענה כי חצה את הצומת בו אירעה התאונה באור אדום, עומדת לטובתו ההנחה כי חצה את הצומת באור ירוק, ולכן המסקנה המתחייבת היא כי המנוחות חצו את מעבר החציה באור אדום, ומידת רשלנותו היא פחותה. לגישתו של ברבי, הגם שאין נאשם רשאי לטעון בשלב הטיעונים לעונש עובדות הסותרות את האמור בכתב האישום בו הודה, אין כל מניעה כי יטען עובדות העולות בקנה אחד עם עובדות כתב האישום, כעניין חצייתו את הצומת המרומזר באור ירוק.

30. עוד נטען כי שגה בית המשפט המחוזי כאשר הביא בחשבון את עובדת שתיית האלכוהול על-ידי ברבי, מן הטעם שעובדה זו הינה בלתי רלוונטית משבחרה המשיבה שלא להאשימו בעבירות ההריגה והנהיגה בשכרות. משכך, לגישתו של ברבי, עשה בית המשפט שימוש בלתי ראוי בעובדות שבהן הודה, והחמיר עמו יתר על המידה בגין שתיית האלכוהול, הגם שלא הוכח שיעור האלכוהול בדמו, והגם שאף לגישת מומחי המשיבה לא שטה יותר מן הכמות המותרת. כמו כן, טוען ברבי כי החמיר עמו בית המשפט המחוזי בגזירת עונשו וסטה מן הענישה הנוהגת בעבירות של גרימת מוות בנהיגה רשלנית.

31. לטענתו של ברבי, חרג בית המשפט המחוזי ממתחם הענישה הנוהג גם בהתחשב בנסיבות הקשורות עם ביצוע עבירת ההפקרה. לטענתו, מתחם הענישה הראוי בנסיבות העניין אינו עולה על שנתיים מאסר. הנסיבות אשר לגישתו של ברבי תומכות במתחם הענישה לו הוא טוען הן: התאונה אירעה במרחק של כ-30 מטרים מתחנת המשטרה, כאשר מכל צידי הצומת עומדים רכבים המלמדים על יכולתם של אחרים להושיט עזרה למנוחות; ביתו של גליקסמן, אליו פנה ברבי, נמצא במרחק עשרות מטרים בודדות מזירת התאונה, והיה על בית המשפט לקבל את עדותו של ברבי, לפיה נשאר בקרבת מקום התאונה וחזה בכוחות ההצלה בהגיעם לזירת התאונה; ולהפקרת המנוחות לא היתה כל תוצאה מעשית מכיוון שמותן נגרם באופן מידי.

32. כמו כן, טוען ברבי כי שגה בית המשפט המחוזי כאשר לא שקל לקולא את נסיבותיו האישיות, שאינן קשורות לביצוע העבירה, כגון: נטילת האחריות על-ידו והודייתו עוד בפתח משפטו כי הוא זה שנהג ברכב, הודייתו במהלך

המשפט בעבירת השיבוש והודייתו בעובדות כתב האישום המתוקן בהמשך; הפגיעה בעסקו ובמשפחתו, בהתחשב בכך שהינו אב לשלושה ילדים קטינים; התנהגותו החיובית בעת שהייתו הממושכת במעצר ותרומתו לחברה, עליה העידו עדי האופי מטעמו; נסיבות חייו הקשות והתבגרותו בעזובה חברתית ומשפחתית, בה סבל לא אחת מאלימות מצד בני משפחתו; וכן מהלך שיקומו עובר למעצרו במקרה דנן. לבסוף, טוען ברבי כי משך תקופת פסילת רשיונו (24 שנים) סוטה באופן קיצוני מרמת הענישה המקובלת, וכך גם בנוגע לסכום הפיצוי הכספי הגבוה לגישתו פי חמישה מן הנהוג בפסיקה במקרים דומים.

33. בתסקיר שירות המבחן העדכני מיום 3.11.2014 שהונח לפנינו, ציין שירות המבחן כי בדיקות השתן שנתן ברבי נמצאו נקיות משרידי סם. ברבי הודה לפני שירות המבחן בביצוע העבירות, ולדבריו, היה תחת השפעת סמים בעת ביצוען. עוד נמסר כי ברבי סבור שבית המשפט המחוזי החמיר עמו בגזירת עונשו, וכי הוא שולל נזקקות טיפולית בתחום הסמים ומעוניין בטיפול בתחום האלימות.

תמצית טענותיו של חנונה

34. לטענתו של חנונה - באמצעות בא כוחו, עו"ד אורי קינן - המקרה דנן הוא המקרה הראשון בו נדונה עבירה על-פי סעיף 1א64 לפקודת התעבורה, ומשכך מתעוררות בענייננו שאלות עקרוניות באשר למדיניות הענישה הראויה בגין עבירה זו. לגישתו של חנונה, שגה בית המשפט המחוזי כאשר נתן משקל יתר לשיקול ההרתעתי העומד בבסיס העבירה החדשה, על חשבון משקל פחות מזה הראוי לנסיבותיו המסוימות של המקרה דנן ולנסיבותיו האישיות. כך, נטען כי בבחינת נסיבות ביצוע העבירה, לא ניתן להתעלם מהקשר שהיה קיים במועד הרלוונטי בין חנונה ובין ברבי, שהיה מעסיקו, ולמעשה היה חנונה נתון למרותו. לכן, טוען חנונה, שגה בית המשפט משלא שקל לקולא את חלקו היחסי בביצוע העבירה, את מידת ההשפעה של ברבי עליו בביצועה ואת חוסר יכולתו להמנע מהמעשה ולסרב לדרישותיו של ברבי להמלט מזירת התאונה. עוד טוען חנונה כי בית המשפט חרג ממדיניות הענישה הנהוגה בגין עבירות על-פי פקודת התעבורה המתבצעות בדרך של מחדל ובנסיבות דומות. לגישתו, מתחם הענישה ההולם את נסיבות המקרה דנן נע בין חודשיים לבין ששה חודשי מאסר לריצוי בדרך של עבודות שירות.

35. כמו כן, טוען חנונה כי היה על בית המשפט המחוזי להקל בעונשו לנוכח נסיבות חייו הקשות, להן היתה השפעה על ביצוע העבירה. בעניין זה הפנה חנונה לתסקיר שירות המבחן בענייניו, המתאר כאמור את ההפרעה הנפשית הדו-קוטבית ממנה הוא סובל, ואת קשייה הכלכליים של המשפחה בה גדל ושל המשפחה אותה הקים. כן נטען כי הגם שעומדות לחובתו של חנונה שתי הרשעות קודמות, הרי שמאז קרות התאונה שינה את מסלול חייו, והיה על בית המשפט לסטות ממתחם הענישה שקבע על-מנת לאפשר את תהליך שיקומו, בהסתמך על המלצת שירות המבחן, לפיה השתפרו סיכוייו של חנונה להשתקם.

36. בתסקיר שירות המבחן העדכני מיום 2.11.2014 שהונח לפנינו, חזר שירות המבחן על עיקרי התסקיר אשר עמד לפני בית המשפט המחוזי, וציין כי לצד גורמי הסיכון הקיימים להישנות ביצוע עבירות - לנוכח יכולותיו הנמוכות של חנונה להסתגל למסגרות ומצבו הנפשי המורכב - עלו סיכוייו לשיקום והוא ביטא צער עמוק על מות המנוחות, אמפתיה כלפי האובדן שחוות משפחותיהן והבנה לתוצאות גזר הדין.

תמצית טענות המשיבה

37. המשיבה - באמצעות באת כוחה, עו"ד עדי שגב - נסמכת על גזר דינו וקביעותיו של בית המשפט המחוזי. לטענת המשיבה, העונשים שהושתו על ברבי אינם חורגים ממדיניות הענישה הנהוגת במקרים דומים והם משקפים את

מדיניות ההחמרה של בית משפט זה בנוגע לעבירת ההפקרה לאחר פגיעה. כן טענה המשיבה כי הגם שטרם נקבע בפסיקה מתחם ענישה בנוגע לעבירה על-פי סעיף 1א64 לפקודת התעבורה, בגינה הורשע חנונה, הרי שהעונש שהושת עליו הולם את חומרת מעשיו ועולה בקנה אחד עם מדיניות הענישה הנוהגת בגין העבירה הדומה של סיוע להפקרה. לגישת המשיבה, בית המשפט איזן כראוי בין נסיבות ביצוע העבירות האמורות ובין נסיבותיהם האישיות של ברבי וחנונה ואין להתערב בעונשים שהושתו עליהם. כמו כן, טוענת המשיבה כי משלא בא זכרה של עובדת מופעי הרמזור בעובדות כתב האישום המתוקן, בדין לא נזקק בית המשפט לטענתו של ברבי, לפיה יש להניח לטובתו כי שלוש המנוחות חצו את מעבר החציה כאשר מופע הרמזור הוא אדום.

דין והכרעה

ברבי

האם אירוע אחד או שלושה?

38. בע"פ 4910/13 ג'אבר נ' מדינת ישראל (29.10.2014) (להלן: עניין ג'אבר) עמדתי בהרחבה על גישתי באשר לאופן בו יש להבחין בין הסיווג לאירוע אחד לבין הסיווג למספר אירועים, במקרים שבהם מתאר כתב האישום מסכת עובדתית אחת, במסגרתה בוצעו מספר עבירות. באותו עניין הצעתי כי לצורך המענה על השאלה האם תרחיש עובדתי מסוים מהווה אירוע אחד או כמה אירועים, על בית המשפט להפעיל את המבחן הצורני-עובדתי, אשר פותח והשתרש בפסיקת בית משפט זה, במסגרתו יש לבחון האם עבירות שבוצעו ברצף ובסמיכות יחסית של זמן ומקום ניתנות להפרדה, או שמא מדובר במכלול אחד של פעולות, המאופיינות במחשבה פלילית אחת ובתכנון פלילי אחד. זאת, מאחר שבשלב זה בית המשפט אינו עוסק בשאלות המהותיות - לא בשאלת מתחם הענישה ההולם ולא בשאלת עונשו הראוי של הנאשם הקונקרטי - ומטרת הסיווג לאירוע אחד או למספר אירועים היא טכנית בשלב זה ונועדה להבנות את תהליך מחשבתו של בית המשפט ולחדד בעיניו את חלקיו השונים של התרחיש העובדתי המתואר בכתב האישום. אזכיר כי בעניין ג'אבר הציעו חבריי, השופטים ע' פוגלמן ו-ד' ברק-ארז, מבחן דומה, אך שאינו נסמך על המבחן הצורני-עובדתי הנהוג בפסיקת בית משפט זה, לפיו עבירות המקיימות את מבחן הקשר ההדוק, במובן זה שיש בהן סמיכות זמנים ושהן חלק מתכנית עבריינית אחת, ייחשבו לאירוע אחד. הן בעניין ג'אבר והן בע"פ 2519/14 קיעאן נ' מדינת ישראל (29.12.2014) (להלן: עניין קיעאן) שנדון לאחריו, הגענו, השופט פוגלמן ואנוכי, לתוצאות זהות, כל אחד על-פי מבחניו. כך גם ציינתי בעניין קיעאן כי נדמה שמדובר במחלוקת שהיא אקדמית יותר מאשר היא פרקטית, ולכן סבורני כי גם במקרה דנן יובילו שני המבחנים לאותה התוצאה. משכך, לא מצאתי טעם לשוב ולהרחיב את הדיבור בחסרונותיו וביתרונותיו של כל מבחן, ובדבר הצורך בעיצובו של מבחן ברור, מובן וקל ליישום בסוגיה זו [ראו: עניין קיעאן, חוות דעתו של השופט נ' הנדל].

39. סבורני כי במקרה דנן נכון לסווג את שרשרת המעשים והעבירות שביצע ברבי כאירוע אחד. אירוע זה כולל הן את שלוש עבירות גרימת המוות בנהיגה רשלנית; הן את עבירת ההפקרה לאחר פגיעה; הן את עבירת שיבוש מהלכי משפט; הן את עבירת ההדחה בחקירה; והן את עבירות הסמים (לגביהן אוסיף הערה בהמשך הדברים), בגינן הורשע ברבי על-פי הודאתו. מעשיו השונים של ברבי נובעים זה מזה והתבצעו כולם בסמיכות וברצף של זמן ומקום: בדו"ח בוחן התנועה על תאונת הדרכים (ת/47) צוין כי מבדיקת רכבו של ברבי עולה כי כריות האוויר נפתחו בשעה 19:42; רכבו של ברבי נעצר כ-156 מטרים מצפון לצומת הרחובות בן-צבי וגרינברג, בו אירעה התאונה (ת/47); בשעה 19:49 התקשר ברבי לגליקסמן (ת/91); ביתו של גליקסמן, אליו הגיע ברבי מיד לאחר התאונה, נמצא בסמיכות לזירת התאונה, בהמשך שדרות בן צבי לכיוון צפון (פרוטוקול הדיון מיום 3.9.2013, עמוד 365, שורה 19). מכאן, שהשתלשלות המעשים

העבירות שביצע ברבי נמשכה פרק זמן קצר והיא התרחשה בתוך בתא שטח של כ-500 מ"ר. זאת, הגם שברבי נעצר בחלוף שלושה ימים ממועד השלמת העבירות דלעיל. המסקנה כי שרשרת המעשים שביצע ברבי מהווה אירוע אחד מתחזקת ונסמכת ברובה על העובדה שמעשיו של ברבי נובעים מאותה ההתרחשות העבריינית, באופן שהם קשורים האחד לקודמו, ומקיימים הן רצף כרונולוגי צמוד והן רצף לוגי-עברייני, כך שהם מותנים האחד בשני, ובעיקר בהתרחשותו של המעשה העברייני הראשון בזמן, הוא תאונת הדרכים.

40. אכן, מאחר שעבירות הסמים בוצעו במועדים נפרדים ומאוחרים יותר - עת הסתתר ברבי מפני המשטרה משך שלושה ימים עד ליום 20.8.2012; במיקום שונה ומרוחק יחסית מזירת האירוע - ברחוב המסגר באזור התעשייה בנתניה שם שהה ברבי עד למעצרו; ויותר מכל, באופן שאינו נובע מההתרחשות העבריינית הראשונה בזמן ואינו קשור אליה, נראה כי שיוכן של עבירות הסמים לאותו אירוע יחיד במסגרתו בוצעו שאר העבירות הוא מאולץ ומלאכותי. כך, עבירות הסמים במקרה דנן מהוות פעולה יחידה מתמשכת שאינה ניתנת לפיצול לתת-פעולות, ואין לומר לגביה כי היא חלק משרשרת פעולות עוקבות, כאשר כל אחת מהן מהווה חוליה נוספת [ראו: עניין ג'אבר, פסקה 24 לחוות דעתי; פסקה 6 לחוות דעתי של השופטת ברק-ארז]. יתכן כי לו הייתי היושב בדיון בערכאה הדיונית, הייתי מגיע למסקנה שונה ומסווג את עבירות הסמים לאירוע שני ונפרד. אלא שמאחר שבמקרה דנן קבע בית המשפט המחוזי כי עבירות הסמים הן עבירות נלוות ושוליות לשרשרת ההתרחשויות, ומאחר שבערעור שלפנינו לא השיגה המשיבה על קביעה זו של בית המשפט ולא הוגש ערעור מטעמה, לא ראיתי לשנות בעניין זה מסיווגה של הערכאה הדיונית.

41. הגם שלדעתי מהווים מעשיו של ברבי אירוע אחד, אין בכך בהכרח כדי להוביל אל המסקנה כי שגה בית המשפט המחוזי בקביעת מתחמי הענישה ההולמים את מעשיו של ברבי. וודאי שכך כאשר ממילא צָבַר וחפף בית המשפט את העונשים שהשית על ברבי במסגרת שלושת המתחמים שקבע - צָבַר העונשים בגין ביצוען של עבירות דלעיל עמד על 12 שנות מאסר, אך בית המשפט צָבַר וחפף את עונשו של ברבי כך שעונשו הכולל יעמוד על 10 שנות מאסר (בניכוי ימי מעצרו), בתוספת שנת מאסר לריצוי בפועל בגין הפעלת עונש המאסר המותנה, והכל כאמור ברישא.

42. בתיקון 113 לחוק העונשין הובהר האופן שבו על בית המשפט לקבוע את מתחם הענישה ההולם והראוי, בהתחשב במספר האירועים שנקבעו: אם קבע בית המשפט כי ההתרחשות העבריינית מהווה אירוע אחד, עליו לקבוע את מתחם הענישה באופן כולל, לכל העבירות המשיכות לאותו אירוע (סעיף 40ג(א) לחוק העונשין); אם קבע בית המשפט כי ההתרחשות העבריינית מהווה מספר אירועים, עליו לקבוע לכל אירוע בנפרד את מתחם הענישה ההולם והראוי לו. לאחר מכן, רשאי בית המשפט לקבוע עונש כולל לכל האירועים או עונש נפרד לכל אירוע [באופן שמחייב גם לקבוע האם ובאיזו מידה יש לחפוף או לצבור את העונשים (סעיף 40ג(ב) לחוק העונשין) - כפי שפעל בית המשפט המחוזי במקרה דנן]. עם זאת, אין בסיווגה של ההתרחשות העבריינית כאירוע אחד, כדי לכבול את בית המשפט לעונש המרבי הקבוע בצידה של העבירה החמורה ביותר שנעברה באותו אירוע. זאת, מכיוון שלאחר השלב הראשון, שבקביעת מספר האירועים המרכיבים את ההתרחשות העבריינית, על בית המשפט לעבור אל השלב השני ולבחון באופן מהותי-מוסרי האם אותו אירוע כולל מעשה אחד - או אז יוגבל בית המשפט לעונש הקבוע בצד העבירה החמורה בהתאם להוראת סעיף 186 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 - או שמא כולל אותו האירוע מספר מעשים, המצדיקים גזירה של מספר עונשים, בגין כל מעשה בנפרד. עמדותי גם על דברים אלו בעניין ג'אבר:

"בשלב השני, לאחר שבית המשפט קבע האם התרחיש העובדתי שלפניו מורכב מ"אירוע אחד" או מ"כמה אירועים", עובר בית המשפט לשלב המהותי של מלאכת הענישה, במסגרתו עליו לקבוע את מתחם הענישה ההולם ביחס לכל אירוע ולגזור את העונש הראוי בנסיבות הקונקרטיות של כל אירוע. בשלב זה יש חשיבות גדולה לשאלות

שבמהות - מספר הקורבנות, הנזק שהסבה התנהגות העברייני, האינטרסים החברתיים שנפגעו כתוצאה מהתנהגותו. לפיכך בשלב זה ראוי לשוב ולבחון כל אירוע בהתאם למבחן המהותי-מוסרי שפותח והשתרש בפסיקת בית משפט זה, ולקבוע האם יש לפצל כל אירוע למספר מעשים, על כל הנובע מקביעה זו במישור העונשי (לרבות הוראת סעיף 186 לחוק סדר הדין הפלילי) " [שם, פסקה 29].

43. מן הכלל אל הפרט.

סבורני כי במקרה דנן ביצע ברבי חמישה מעשים נפרדים: דרס את המנוחות כתוצאה מנהיגתו הרשלנית; נטש את זירת התאונה והפקיר את המנוחות; נמלט מן המקום ובכך מנע את בדיקת אחוז האלכוהול בדמו ושיבש את מהלכי המשפט; הדיח את גליקסמן למסור הודאה כוזבת וליטול על שכמו את האחריות לתאונה; והחזיק והשתמש לצריכתו העצמית בסמים מסוכנים מסוג קוקאין וחשיש. הגעתי למסקנה זו בעיקר לנוכח השוני המהותי בין האינטרסים החברתיים אשר נפגעו ממעשיו של ברבי, וכן לנוכח השוני בין זהות קורבנות מעשיו. נראה כי חלוקת ההתרחשות העבריינית לחמישה מעשים שונים אינה מעוררת במקרה דנן קושי משמעותי, מכיוון שהיא נובעת ברובה מהשוני הטבוע שבין ארבע הפעולות הפיסיות אותן ביצע ברבי. עם זאת, מצאתי לנכון להאיר כיצד מלמד המבחן המהותי-מוסרי על התקיימותם של שני מעשים שונים, הנובעים מאותה הפעולה הפיסית ממש. באופן זה יוצרות ארבע הפעולות הפיסיות שביצע ברבי, חמישה מעשים שונים לעניין גזירת העונש. כך, הן עבירת ההפקרה הן עבירת שיבוש מהלכי המשפט נובעות שתיהן מן הפעולה הפיסית של המלטותו של ברבי מזירת התאונה. אלא שהשוני בזהות קורבנות העבירה - באחת שלוש המנוחות ובשניה האינטרס הציבורי כנפגע עיקרי - והשוני המהותי באינטרסים החברתיים המוגנים העומדים בבסיס העבירות - באחת שלמות הגוף וחובת ההצלה ובשניה קיומו של משפט צדק והפגיעה בתשתית הראייתית - הם שמובילים לפיצולה של הפעולה הפיסית, שהיא מעשה אחד בשפת היום-יום, לשני מעשים שונים לצורך גזירת העונש.

44. משהגעתי לכלל מסקנה כי ההתרחשות העבריינית במקרה דנן מהווה אירוע אחד המורכב מחמישה מעשים, יש לקבוע את מתחם הענישה ההולם לאירוע כולו, ולאחר מכן יש לגזור את העונש הכולל לכל העבירות המתוארות לעיל המשתייכות לאירוע זה. יצוין כי במקרה דנן, ניתן להעמיד את העונש המקסימאלי בגין האירוע כולו על 30 שנות מאסר, על-ידי צבירת עונשי המקסימום בגין כל אחד מחמשת המעשים הכלולים באירוע. הצטברות זו של עונשי המקסימום בגין כל אחד מחמשת המעשים מהווה את הרף העליון האפשרי של קביעת מתחם הענישה, אך כמובן שאין בכך כדי ללמד כי רף זה יהווה בהכרח את הרף העליון של מתחם הענישה במקרה דנן. שכן, כידוע, על מתחם הענישה להקבע תוך התחשבות בארבעה גורמים: הערך החברתי הנפגע מביצוע העבירה; מידת הפגיעה בערך החברתי; מדיניות הענישה הנהוגה; והנסיבות הקשורות בביצוע העבירה, כפי שמורה סעיף 40ג(א) לחוק העונשין. משכך, להלן אעמוד על נסיבות ביצוע העבירה, לגביהן טען ברבי כי לא הובאו בחשבון או שהובאו בחשבון באופן שגוי על-ידי בית המשפט המחוזי.

קביעת המתחם: נסיבות ביצוע העבירה - מהירות נהיגתו של ברבי, מופעי הרמזור ושתית אלכוהול

45. אזכיר כי בקשר עם נסיבות ביצוע העבירה של גרימת מוות בנהיגה רשלנית טען לפנינו ברבי שלוש טענות: האחת, כי בית המשפט המחוזי שגה כאשר קבע כי מידת אשמו בתאונת הדרכים גבוהה ורשלנותו חמורה, בניגוד לעולה מעובדות כתב האישום המתוקן ומראיות המשיבה; השניה, כי משלא טענה המשיבה כי עבר את הצומת בו אירעה התאונה באור אדום, עומדת לזכותו ההנחה שעשה כן כאשר מופע הרמזור הוא ירוק, ומשכך מתבקשת המסקנה כי המנוחות חצו את מעבר החציה באור אדום, וגם מן הטעם הזה מידת אשמו היא פחותה; השלישית, כי שגה בית המשפט

כאשר הביא בחשבון את העובדה ששתה אלכוהול בטרם התרחשה התאונה, מן הטעם שאחוז האלכוהול בדמו לא נבדק מעולם והמשיבה חזרה בה מהאישומים הקשורים בכך. שתי טענותיו הראשונות של ברבי נוגעות לשאלה האם ובאיזו מידה כובלות העובדות המצויות בכתב האישום את בית המשפט בבואו לגזור את הדין? כך, האם רשאי היה בית המשפט המחוזי להסיק כי מהירות נהיגתו של ברבי היתה מופרזת ורשלנותו גבוהה, בניגוד לכאורה לאמור בעובדות כתב האישום המתוקן? והאם רשאי היה ברבי לטעון כי חצה את הצומת בו אירעה התאונה כאשר מופע הרמזור בכיוון נסיעתו ירוק או ליהנות מהנחה עובדתית שכזו, אף שלא בא זכרה של עובדת מופעי הרמזור בעובדות כתב האישום המתוקן?

מהירות נהיגתו של ברבי

46. במקרה דנן עמד בית המשפט המחוזי על מידת אשמו של ברבי בגרימת תאונת הדרכים, לצורך קביעת מתחם הענישה בגין עבירת גרימת המוות בנהיגה רשלנית, כמצוות סעיף 40ט לחוק העונשין, ומאחר שבעבירות מסוג זה מידת אשמו של הנאשם הינה מרכיב דומיננטי בגזירת עונשו [ראו למשל: ע"פ 6755/09 אלמוג נ' מדינת ישראל, פסקה 6 (16.11.2009)]. בית המשפט קבע כי "רשלנות קשה וחמורה גרמה להתרחשות התאונה ולתוצאותיה הטרגיות. מתוך עובדות כתב האישום המתוקן, בהן הודה הנאשם, צפות ועולות נסיבות הרשלנות וחומרתה... המעיכות החזקות בחזית הרכב, ניפוץ השמשות בשלושה מוקדים, המעיכה בפינה האחורית ועוד - כל אלו מצביעים על המהירות הגבוהה של הרכב, כמו גם, על עוצמת הפגיעה במנוחות... אין מדובר ברשלנות רגעית, אף לא בחוסר תשומת לב שנמשך הרף עין. נסיבות התאונה מלמדות על הלך רוח פרוע ומזלזל של הנאשם לאורך כל הדרך" [פסקאות 22; 27-28 לגזר דינו של בית המשפט המחוזי. ההדגשות הוספו - י.ד.]. כאמור, לטענת ברבי קביעות אלה עומדות בניגוד לעובדות כתב האישום המתוקן, בעיקר בכל הנוגע למהירות נהיגתו ובאופן שבו קביעה זו משליכה על מידת אשמו.

47. סבורני כי יש טעם בטענתו הראשונה של ברבי, בכל הקשור לקביעה כי מהירות נהיגתו היתה גבוהה ורשלנותו קשה וחמורה. להלן אפרט את טעמי.

48. בית משפט זה חזר וקבע כי ככלל אין לבית המשפט אלא את העובדות והנסיבות בהן הודה הנאשם, ואל לו להביא בחשבון, לצורך גזירת הדין, עובדות שלא בא זכרן בכתב האישום בו הודה הנאשם במסגרת הסדר הטיעון עמו [ראו למשל: ע"פ 3667/13 ח'טיב נ' מדינת ישראל, פסקה 22 (14.10.2014) (להלן: עניין ח'טיב); ע"פ 1338/10 חפוטה נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (7.2.2013)]. עם זאת, מידת רשלנותו או אשמו של הנאשם אינה נתון עובדתי כי אם מסקנה משפטית, ועל-פי רוב לא תמצא מידת אשמו של הנאשם את מקומה בכתב האישום, אלא באופן שניתן ללמוד עליה מן העובדות והנסיבות המצוינות בכתב האישום. במקרה דנן תוקן כאמור כתב האישום במסגרת הסדר הטיעון, כאשר עיקרי התיקונים נוגעים לעובדות מהן עתיד היה ללמוד בית המשפט על מידת אשמו של ברבי בהתרחשות התאונה. כך למשל, מכתב האישום המתוקן הסכימו הצדדים להשמיט את העובדה אשר הופיעה בכתב האישום המקורי, כחלק מפירוט תנאי הדרך, כי היתה זו "שעת ערב, ראות טובה, תאורת רחוב פועלת". יתר על כן, באופן המחזק לטעמי את טענתו של ברבי, בכתב האישום המקורי צוין כי ברבי "נהג ברכב במהירות מופרזת", ואילו בכתב האישום המתוקן צוין כי ברבי "נהג ברכב במהירות העולה על המותר".

49. סבורני כי הגם שעל בית המשפט להסיק את המסקנות המשפטיות באשר למידת אשמו של נאשם כפי שהן עולות מעובדות כתב האישום, אל לו להסיק מסקנות עובדתיות העומדות בניגוד לעובדות עליהן הסכימו הצדדים בכתב האישום שתוקן במסגרת הסדר טיעון. משכך, יש לבחון האם קביעות בית המשפט המחוזי, באשר למהירות נהיגתו של ברבי, עומדות בניגוד לאמור בכתב האישום המתוקן. אם כן, יש לבחון מה המשקל שנתן בית המשפט לעובדה זו בקביעת מידת אשמו של ברבי וכיצד היא משפיעה, אם בכלל, על קביעת מתחם הענישה בנסיבות המקרה דנן. לא

למותר לציין כי בעניין זה יש להבחין בין הסדר טיעון במסגרתו הסכימו הצדדים בנוגע לעובדות הנזכרות בכתב האישום לצורך הטיעון לעונש - כבעניינו, לבין הסדר טיעון במסגרתו הסכימו הצדדים למשל על טווח ענישה - או אז אין ההסכמה מחייבת את בית המשפט, משמדובר בקביעה שהיא נורמטיבית בשונה מקביעה עובדתית מוסכמת בין בעלי הדין [ראו למשל: ע"פ 512/13 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 13 והאסמכתאות הנזכרות שם (4.12.2013)].

50. לכאורה, קביעת בית המשפט המחוזי כי ברבי נהג ברכבו במהירות גבוהה ותוך רשלנות חמורה אינה עומדת בסתירה לעובדה המופיעה בכתב האישום המתוקן, לפיה ברבי נהג ברכבו במהירות העולה על המותר. ואולם, במקרים כגון המקרה דנן, בהם תוקן כתב האישום במסגרת הסדר טיעון באופן שנועד לשקף את הסכמות הצדדים, יש לתת את הדעת גם לעובדות אשר שונות או הושמטו מכתב האישום המתוקן ביחס לכתב האישום המקורי, כך שבית המשפט יתן לעובדות עליהן הסכימו הצדדים את הפירוש המשפטי המשקף את אומד דעתם בהסדר הטיעון ובמסמך כתב האישום המתוקן. כל זאת, שמא יסיק בית המשפט עובדות ואף מסקנות הסותרות את שהוסכם בין הצדדים, באופן החותר תחת הסדר הטיעון. עיון בכתב האישום המקורי והשוואתו לנוסח הסופי של כתב האישום המתוקן, מלמד כי הקביעה לפיה ברבי נהג במהירות גבוהה, אינה מתיישבת עם בסיס ההסכמה שעמד ברקע הסדר הטיעון שבין הצדדים [על הגישות השונות לפן החוזי בהסדרי טיעון עמד חברי, השופט ע' פוגלמן בבג"צ 634/11 באשה נ' מדינת ישראל, פסקאות 23-13 (27.7.2011)]. העובדה כי במקרה דנן בחרו הצדדים להשמיט את התיבה "במהירות גבוהה" - אשר הופיעה בכתב האישום המקורי - ולהחליפה במסגרת כתב האישום המתוקן בתיבה "במהירות העולה על המותר", משקפת את אומד דעת הצדדים באשר לעובדת מהירות נהיגתו של ברבי, אליה כבול בית המשפט. השוואת הנוסחים השונים, זה שבכתב האישום המקורי אל מול זה שבכתב האישום המתוקן, מלמדת כי במסגרת הסדר הטיעון ביקשו הצדדים להפחית מאשמו של ברבי בכל הקשור למהירות נהיגתו. כך עשו הצדדים אף בכל הקשור לתנאי הדרך המסוימים שהושמטו אף הם מכתב האישום המתוקן במסגרת הסדר הטיעון. משהושמט מכתב האישום התיאור העובדתי כי ברבי נהג ב"מהירות גבוהה" במסגרת הסדר הטיעון עמו, לא רשאי היה בית המשפט להסיק את אותו התיאור העובדתי שהצדדים בחרו להשמיטו או לשנותו - ודאי כאשר יש בו כדי להוביל למסקנה משפטית מחמירה יותר.

51. עם זאת, יאמר כבר עתה, הגם שלא ניתן לקבוע כי מהירות נהיגתו של ברבי היתה גבוהה, כפי שיפורט ויובהר בהמשך, אינני סבור כי במקרה דנן יש במסקנה דלעיל כדי ללמד כי רשלנותו של ברבי לא היתה גבוהה.

מופעי הרמזור

52. טענתו של ברבי בקשר עם מופעי הרמזור היא, כאמור, כי מאחר שהמשיבה לא טענה שהוא עבר את הצומת בו אירעה התאונה באור אדום, עומדת לזכותו ההנחה שעשה כן כאשר מופע הרמזור הוא ירוק, ולכן בהכרח חצו המנוחות את הכביש באור אדום ומידת אשמו של ברבי בהתרחשות התאונה היא פחותה.

דין הטענה להדחות.

53. בטענתו של ברבי נסמכו באי כוחו המלומדים על פסק דינו של בית משפט זה בע"פ 8529/10 אלוני נ' מדינת ישראל (28.4.2011) (להלן: עניין אלוני), שם נקבע כי:

"משקבע בית המשפט כי קיימת אפשרות שהמערער נכנס לצומת באור ירוק, כי נסע במהירות המותרת, כי עלה בידו לסתור את החזקה בדבר השפעת שכרותו על נהיגתו, וכי קיימת אפשרות שהמנוח נכנס לצומת באור אדום - לא ניתן היה להרשעו בעבירת ההריגה, אך גם לא בעבירה של גרם מוות ברשלנות" [שם, פסקה 12 לפסק דינו של

המשנה לנשיאה א' ריבלין].

אין בידי לקבל את טענתו של ברבי בנסיבותיו של המקרה דנן, מטעמים דומים לאלו שבגינם מצאתי לנכון לקבל את טענתו הראשונה, בעניין קביעת בית המשפט המחוזי באשר למהירות הגבוהה כביכול של נסיעתו, ואפרט. כפי שכבר ציינתי, ככלל, לצורך גזירת הדין, אל לו לבית המשפט להזקק לעובדות שלא בא זכרן בכתב האישום בו הודה הנאשם במסגרת הסדר הטיעון עמו. הואיל וכך, אין מקום לקבל את טענתו של ברבי בקשר עם מופעי הרמזור. לו סבר ברבי כי עובדת מופעי הרמזור היא חיונית לצורך ניהול הגנתו לעניין הטיעונים לעונש, היה עליו לדאוג שהיא תיכלל במסגרת כתב האישום שתוקן במסגרת הסדר הטיעון עמו. הדברים שונים בתכלית מעניין אלוני, שם דובר בעובדה שהיא חיונית לצורך הכרעת הדין ושם לא הודה הנאשם בעובדות כתב האישום וזה לא תוקן במסגרת הסדר טיעון.

54. בעניין ח'טיב עמדתי על האופן שבו הסדיר תיקון 113 לחוק העונשין, במסגרת סעיף 40, את אי-האחידות ששררה בפסיקת בית משפט זה באשר לאפשרותו של בעל דין לטעון טענות ולהביא ראיות שלא מצאו את ביטוין בעובדות כתב האישום בשלב גזירת הדין:

"הכלל הוא כי במקרים שבהם הודה הנאשם בעובדות כתב האישום, יכלול כתב האישום את כל העובדות והנסיבות הקשורות בביצוע העבירה, כפי שנקבע בסעיף 40(ד). במקביל, סעיף 40(ב) מסדיר את אפשרות הוכחת הנסיבות הקשורות בביצוע העבירה בשלב הטיעונים לעונש. ואולם, הרישא לסעיף 40(ד), שהוא כאמור הכלל במקרה דנן, מנחה כי אין בו כדי לגרוע מהוראות סעיף 40(ב)(2). מכלל ההן נשמע הלאו, וניתן ללמוד כי יש בו כדי לגרוע מהוראות סעיף 40(ב)(1) [שם, פסקה 24].

ובהמשך:

"ההסדר הקבוע בסעיף 40(ב)(1) מאפשר לנאשם, ולו בלבד, להביא ראיות להוכחת נסיבות הקשורות בביצוע העבירה, אשר לא הובאו בשלב בירור האשמה, וזאת מבלי להזקק לאישורו של בית המשפט. לעומת זאת, ההסדר הקבוע בסעיף 40(ב)(2) מתנה את הבאת הראיות להוכחת הנסיבות באישור בית המשפט, אך מאפשר זאת לבקשת כל אחד מהצדדים, הן התביעה והן הנאשם. זאת, בשים לב לתנאים נוספים, אשר אינם כלולים בסעיף 40(ב)(1), באשר לשאלה האם היתה אפשרות לטעון לגבי הנסיבות שהוכחתן נדרשת בשלב בירור האשמה או האם הוכחת אותן הנסיבות דרושה על-מנת למנוע עיוות דין" [שם, פסקה 27].

אם כן, משהודה הנאשם בעובדות כתב האישום, משקף כתב האישום את הסכמת הצדדים לאמור בו, והדברים אף מקבלים משנה תוקף משהודה הנאשם בעובדות כתב אישום אשר תוקן במסגרת הסדר טיעון עמו, במהלכו ניתנה לו ההזדמנות לשאת ולתת, תוך השפעה על עיצוב נוסח כתב האישום. משכך, וכפי שציינתי בעניין ח'טיב, כל חזרה מן ההסכמה בקשר עם עובדות ונסיבות ביצוע העבירה, שינוי שלה או הוספה לה, נדרשים לעמוד בתנאיו המחמירים של סעיף 40(ב)(2) לחוק העונשין: כי יהיה זה באישור בית המשפט, ובמקרים שבהם לא היתה לנאשם האפשרות לטעון את הטענה בשלב בירור האשמה או במקרים שבהן הוכחת אותן הנסיבות דרושה על-מנת למנוע עיוות דין.

55. איני סבור כי תנאי סעיף 40(ב)(2) מתקיימים במקרה דנן. בענייננו, כפי שעמדתי לעיל, תוקן כתב האישום במסגרת הסדר הטיעון והוא נוסח באופן שמשקף את העובדות המוסכמות על הצדדים ואת אומד דעתם. משכך,

במסגרת גיבוש הסדר הטיעון יכול היה ברבי לדרוש להוסיף ולהשמיט את העובדות והנסיבות שהן רלוונטיות לגישתו לגזירת דינו, ובכלל זה את עובדת מופעי הרמזור. ממילא, לא ניתן לומר – וברבי אף לא טען זאת – כי עובדת מופעי הרמזור לא היתה בידיעתו בשלב שתוקן כתב האישום במסגרת הסדר הטיעון, או כי נמנעה ממנו האפשרות לעמוד על הכללתה כחלק מן העובדות אשר הוסכמו לצורך הטיעון לעונש.

56. לפיכך, סבורני כי בנסיבותיו של המקרה דנן לא יכולה לעמוד לזכותו של ברבי ההנחה כי המנוחות חצו את הצומת באור אדום, כי קיימת להן רשלנות תורמת בהתרחשות התאונה, וכי מן הטעם הזה מידת אשמו של ברבי בקשר עם עובדת מופעי הרמזור – שלא בא זכרה בכתב האישום המתוקן – היא פחותה.

57. לסיכום נקודה זו; איני סבור כי שגה בית המשפט המחוזי כאשר לא שקל לקולא את האפשרות לפיה חצה ברבי את הצומת בו אירעה התאונה כאשר מופע הרמזור בכיוון נסיעתו הוא ירוק. עם זאת, סבורני כי נפלה שגגה בקביעתו של בית המשפט הנכבד, לפיה ברבי נהג את רכבו "במהירות גבוהה". אף על פי כן, איני סבור כי יש בכך כדי לשנות ממסקנתה של הערכאה הדיונית, לפיה מידת רשלנותו של ברבי בהתרחשות התאונה היא גבוהה וחמורה.

58. כאמור לעיל, בית המשפט המחוזי ביסס את מסקנתו כי רשלנותו של ברבי היא חמורה וברמה הגבוהה על סמך ששה נתונים עיקריים: מיקומו של הצומת בו אירעה התאונה – במרכז העיר ובסמוך למקום עבודתו של ברבי – כך שבהכירו את הצומת היה עליו להאט את רכבו בהתקרבו למעבר החציה; נוכחותן הבולטת של שלוש המנוחות אשר חצו את מעבר החציה האחת אחרי השניה "באורח שהפכו ל'קיר חוסם'"; המרחק אותו הספיקו המנוחות לחצות – כשמונה מטרים משפת הכביש – כך שהיתה לברבי שהות מספקת להבחין בהן, ודאי בהתחשב בשדה הראיה שהיה פתוח לפניו; המוסיקה הרועשת שהושמעה ברכבו של ברבי; העובדה שברבי וחנונה לא חגרו חגורות בטיחות; והמרחקים אליהם הוטחו המנוחות כתוצאה מפגיעת הרכב והנזקים הקשים שנגרמו לרכבו של ברבי, המלמדים על עצמת ההתנגשות ומהירות הנסיעה הגבוהה. סבורני כי הגם שפוחת במעט משקלו של הנתון השישי עליו נסמך בית המשפט, בדבר מהירות נהיגתו הגבוהה של ברבי, קיימות במקרה דנן אינדיקציות מספיקות על-מנת לקבוע כי רשלנותו לא היתה רגעית ומקרית, כי אם נבעה מהלך רוחו המזלזל והפרוע בנהיגתו, אף אם נהג "רק" מעל המהירות המותרת, כמתואר בכתב האישום המתוקן.

59. מקובלת עלי מסקנת בית המשפט המחוזי כי העובדה שהמנוחות התקדמו מרחק של כשמונה מטרים במעבר החציה בטרם פגע בהן ברבי, בצומת המוכר לו היטב, כאשר אופן חצייתן בולט למראה לנוכח תנאי הדרך הטובים, מלמדת על מידת רשלנותו של ברבי, על חוסר תשומת לבו למתרחש בדרך נסיעתו, על קלות הראש בה נהג כלפי המשתמשים האחרים בדרך ועל נהיגתו חסרת האחריות. מסקנה זו נתמכת בעובדה כי ברבי וחנונה לא חגרו חגורות בטיחות. עובדה זו מצביעה כשלעצמה על קלות הראש בה נהג ברבי ועל הזלזול בהוראות החוק. כן נתמכת מסקנה זו במוסיקה הרועשת במיוחד אשר הושמעה ברכבו של ברבי. אמנם אין בעובדה זו כשלעצמה כדי להעיד על רמת רשלנותו הגבוהה של ברבי, אך בהצטרפותה לנתונים הקיימים הנוספים, ובהתחשב בכך שיש בה כדי לתרום להסחת הדעת מהמתרחש מחוץ לרכב, איני סבור כי נפלה שגגה במסקנה שאליה הגיעה הערכאה הדיונית.

60. על-פי עובדות כתב האישום המתוקן, ברבי שתה שלושה בקבוקי בירה בפרק זמן של פחות משש שעות לפני מועד התאונה. ברבי וחנונה אף נטלו עמם שני בקבוקי בירה נוספים, עת עשו את דרכם אל הרכב. הגם שאין בעובדות אלה כדי להצביע על שיעור האלכוהול בדמו של ברבי במועד התרחשות התאונה – שכן הוא נמלט מן הזירה וסיכל את אפשרות בדיקתו – סבורני כי יש בהן כדי לתמוך באופן נסיבתי במסקנה אליה הגיעה הערכאה הדיונית, בדבר הלך רוחו קל הדעת וחסר האחריות של ברבי בנהיגתו. סבורני כי אין מקום לקבל את טענתו של ברבי, כי שגה בית המשפט

המחוזי כאשר הביא בחשבון את עובדת שתיית האלכוהול והחמיר עמו יתר על המידה. בית המשפט ציין באופן מפורש כי "אין בעובדות הללו כדי ללמד על אחוז האלכוהול בדמו של הנאשם, אולם יש בהן כדי לבסס את הנזק הראייתי שגרם בהמלטותו" [פסקה 29 לפסק דינו של בית המשפט המחוזי].

קביעת המתחם: מדיניות הענישה הנוהגת

61. כזכור, בית המשפט המחוזי קבע כי ההתרחשות העבריינית מושא הערעור דנן מהווה שלושה אירועים נפרדים, ולפיכך נקבעו שלושה מתחמי ענישה, אחד לכל אירוע, כמצוות סעיף 40(ב) לחוק העונשין. עם זאת, משהגעתי לכלל מסקנה כי ההתרחשות העבריינית במקרה דנן מהווה אירוע אחד המורכב מחמישה מעשים, יש לקבוע את מתחם הענישה הכולל לאירוע זה בגין כל המעשים והעבירות שהתבצעו בו, כמצוות סעיף 40(א) לחוק העונשין. זאת, בהתחשב בערכים החברתיים אשר נפגעו כתוצאה מביצוע העבירה ובמידת הפגיעה בהם - כפי שקבע בית המשפט המחוזי וקביעותי מקובלות עלי; בהתחשב בנסיבות הקשורות בביצוע העבירה - אשר נדונו לעיל; ובהתחשב במדיניות הענישה הנוהגת - בה אדון להלן.

62. כידוע, מדיניות הענישה הנוהגת נלמדת מפסיקתו של בית משפט זה לאורך השנים. אלא שטרם נזדמן לבית משפט זה לחוות דעתו בנוגע למקרה דומה, בו התבצעו הן עבירות גרימת מוות בנהיגה רשלנית, הן עבירת הפקרה, הן עבירת שיבוש, הן עבירת הדחה והן עבירות סמים - כולן במסגרתו של אירוע יחיד הכורך התרחשות עבריינית אחת. אף עיון בפסיקת הערכאות הדיוניות מלמד כי לא ניתן ללמוד ממנה על קיומה של מדיניות ענישה נהגת במקרה דומה למקרה דנן. ויודגש, כמובן שאין מקרה אחד זהה למשנהו, ובכל מקרה יש להתאים את מדיניות הענישה הנוהגת במקרים דומים לדקויות המקרה הנתון ולנסיבותיו השונות. ברם, במקרה הנוכחי ריבוי העבירות בהתרחשות העבריינית היחידה הוא ללא ספק יוצא דופן, באופן שקשה, עד כדי בלתי אפשרי, להסיק ממדיניות הענישה הנוהגת במקרים בהם בוצעו למשל "רק" עבירות של גרימת מוות ברשלנות והפקרה, לעניין דנן, בו בוצעו בנוסף גם עבירות של שיבוש מהלכי משפט, הדחה בחקירה ושימוש והחזקה של סם מסוכן. לפיכך, הדרך היחידה בה ניתן ללמוד על מדיניות הענישה הנוהגת במקרים מסוגו של המקרה דנן היא באמצעות בחינת מדיניות הענישה הנוהגת במקרים דומים ככל האפשר, בהם נדונו עבירות יחידות או קבוצת עבירות במסגרת אירוע בודד, באופן ששילובן יחדיו יוכל ללמד על מדיניות הענישה ההולמת והראויה בגין סך העבירות המרכיבות את האירוע היחיד מושא הערעור דנן. לא נעלם מעיני כי דרך זו, לפיה יילמד מתחם הענישה הכולל באירוע בודד על דרך חיבורם של מתחמי הענישה הנהוגים שעה שמדובר בקבוצת עבירות שונות במסגרת אירוע יחיד, חוטא במידת מה להוראת סעיף 40(א) לחוק העונשין. זאת, מאחר שדרך זו דומה לחיבור מתחמי הענישה שנקבעו בגין מספר אירועים שונים - כמצוות סעיף 40(ב) לחוק העונשין וכפי שפעל בית המשפט המחוזי. עם זאת, סבורני כי בנסיבותיו יוצאות הדופן של המקרה דנן, בכוחה של בחינה זו לעמוד באופן מדויק יותר על מתחם העונש ההולם בגין ההתרחשות העבריינית מושא דיונו.

63. להלן תובא תמצית סקירת פסיקתו של בית משפט זה בעבירות שבהן הורשע ברבי. כאמור, מחלקם של פסקי הדין ניתן יהיו ללמוד על מדיניות הענישה הנוהגת באשר לאירועים החובקים קבוצת עבירות, ומחלקם האחר של פסקי הדין ניתן יהיה ללמוד על מדיניות הענישה הנוהגת באשר לאירועים המערבים עבירות יחידות:

בע"פ 11222/03 ישראלי נ' מדינת ישראל (7.6.2004) דחה בית משפט זה ערעור על חומרת העונש של שש שנות מאסר - במקרה זה דרס המערער למוות שתי הולכות רגל, לא עצר במקום התאונה, והנחה את בתו שהיתה עמו ברכב לטעון שרכבם נגנב. המערער הורשע בעבירות של גרימת מוות ברשלנות, הפקרה לאחר פגיעה ושיבוש מהלכי משפט.

בע"פ 1977/05 גולה נ' מדינת ישראל (2.11.2006) אישר בית משפט זה עונש של ארבע שנות מאסר וחצי, מאסר על תנאי בן שנה וחצי ופסילה מלקבל או להחזיק רישיון נהיגה למשך 12 שנים - במקרה זה סטה רכבו של המערער מסיבה לא ברורה לעבר שול הדרך ופגע במנוחה אשר רצה באותה העת על השול. לאחר מכן נכנס המערער לרכבו והמשיך בנסיעה. המערער הורשע בעבירות של גרימת מוות ברשלנות, הפקרה לאחר פגיעה, נהיגה לאחר פסילה ונהיגה ללא ביטוח.

בע"פ 3664/11 מדינת ישראל נ' רשיד (7.9.2011) קיבל בית משפט זה את ערעור המדינה על קולת העונש של שנתיים מאסר והושתו על המשיב ארבע שנות מאסר - במקרה זה הורשע המשיב בעבירות של הפקרה אחרי פגיעה, נהיגה ברשלנות אשר תוצאתה חבלה של ממש, נהיגה ללא רישיון נהיגה תקף וללא ביטוח, ושהייה בלתי חוקית.

ברע"פ 4892/14 שאקר נ' מדינת ישראל (15.7.2014) אישר בית משפט זה עונש של חמש שנות מאסר וחצי, מאסר על תנאי למשך שלוש שנים, פסילה מלהחזיק או לקבל רישיון נהיגה למשך 20 שנה ופיצוי בסך 20,000 ש"ח לכל אחת ממשפחות ההרוגים בתאונה - במקרה זה נהג המבקש באוטובוס זעיר והסיע תלמידים לביתם. כאשר פנה שמאלה בצומת, מבלי לעצור בקו עצירה ובלי לתת זכות קדימה למשאית שהגיעה מן הכיוון הנגדי, פגעה המשאית באוטובוס הזעיר, וכתוצאה מן ההתנגשות מצאו את מותם ששה מנוסעי האוטובוס ושלושה נוסעים נוספים נפצעו. המבקש הורשע בעבירות של גרימת מוות בנהיגה רשלנית ובנהיגה רשלנית אשר גרמה לתאונת דרכים בה נחבל אדם חבלה של ממש.

ברע"פ 698/14 אלג'בור נ' מדינת ישראל (25.3.2014) (להלן: עניין אלג'בור) אישר בית משפט זה עונש של ארבע שנות מאסר וחצי, שנת מאסר על תנאי, ופסילה מלהחזיק רישיון נהיגה לרכב כבד למשך 20 שנה ולרכב פרטי למשך 10 שנים - במקרה זה נהג המבקש במשאית וכאשר התקרב לעקומה חדה ימינה, סטתה המשאית בחדות לעבר התיב הנגדי ופגעה ברכב פרטי. כתוצאה מהתאונה מצאו את מותם חמישה בני משפחה ולא הוכח כי המבקש נהג את רכבו במהירות העולה על המותר. המבקש הורשע בעבירות של גרימת מוות בנהיגה רשלנית.

ברע"פ 5619/12 חמאד נ' מדינת ישראל (5.8.2012) אישר בית משפט זה עונש של 30 חודשי מאסר, מאסר על תנאי למשך 14 חודשים, פסילת רישיון נהיגה למשך 15 שנים ופיצוי למשפחת המנוח בסך 30,000 ש"ח - במקרה זה נהג המבקש ברכב פרטי והתנגש בעוצמה עם חזית הרכב באחורי רכבו של המנוח. כתוצאה מהתאונה, נדחפו כלי הרכב אל עבר מעקה הבטיחות שמימין לדרך, המנוח נחבל קשות בראשו ופונה לבית החולים, שם נפטר מפצעיו כעבור שלושה ימים. המבקש הורשע בעבירה של גרימת מוות בנהיגה רשלנית.

בע"פ 5000/08 סומך נ' מדינת ישראל (22.3.2009) אישר בית משפט זה עונש של חמש שנות מאסר - במקרה זה הפקיר המערער הולך רגל לאחר שפגע בו בשעת לילה מאוחרת. המערער הורשע בהפקרה לאחר פגיעה ולא הואשם בגרימת מותו של המנוח.

בע"פ 2247/10 ימיני נ' מדינת ישראל (12.1.2011) (להלן: עניין ימיני) קיבל בית משפט זה ערעור על חומרת העונש והשית על המערער ארבע שנות מאסר בגין העבירה של הפקרה לאחר פגיעה (בנוסף ובמצטבר ל-10 שנות מאסר בגין עבירות הריגה וגרימת חבלה חמורה) - במקרה זה חצה המערער צומת באור אדום, דרס והפקיר שתי נשים, האחת נהרגה והשניה נפצעה באורח קשה.

בע"פ 8219/13 סרחאן נ' מדינת ישראל (15.9.2014) אישר בית משפט זה עונש של ארבע שנות מאסר וחצי, מאסר על תנאי בן שנה וחצי; פסילה מלקבל או להחזיק רישיון נהיגה למשך 10 שנים; קנס כספי בסך של 5,000 ₪ ופיצוי לנפגע העבירה בסך 80,000 ש"ח - במקרה זה פגע המערער בהולך רגל אשר חצה את הכביש במעבר חציה. לאחר

הפגיעה האט המערער את רכבו אך נמלט מהמקום. בהמשך, פעל המערער יחד עם אביו במטרה לשבש את חקירת המשטרה ורחץ את חלקיו הקדמיים של רכבו. המערער הורשע בעבירות של הפקרה לאחר פגיעה, שיבוש מהלכי משפט, קשר לביצוע עוון, נהיגה ללא ביטוח, בנהיגה בקלות ראש וברשלנות שגרמה נזק לאדם, ובאי-מתן זכות קדימה להולך רגל במעבר חצייה.

64. כאמור, אף לא אחד מהמקרים החמורים אשר נסקרו לעיל חובק את שרשרת העבירות שביצע ברבי. אף אלו הכוללים את רובן, אינם דומים בחומרתם להתרחשות העבריינית מושא הערעור דנן, במסגרתה קופחו חייהן של שלוש נשים והתבצעו מאמצים ניכרים על-ידי ברבי לשיבוש מהלכי המשפט, שהתבטאו בהדחתו של גליקסמן להודות בגרימת מותן של המנוחות, ובנסיון המוצלח לסיכול בדיקת שיעור האלכוהול בדמו של ברבי. בנוסף, אף לא אחד מהמקרים שנסקרו כלל גם עבירות של החזקה ושימוש בסמים מסוכנים, הגם שאין אלה העבירות העיקריות במקרה דנן.

65. על כן, בהביאי בחשבון את מידת רשלנותו של ברבי כפי שנדונה לעיל; את ייחודיותו של המקרה דנן, בביצוע שרשרת העבירות החמורות הקשורות רובן ככולן בהתרחשות העבריינית הראשונה; בשים לב לסקירת מדיניות הענישה הנוהגת ובמגמת ההחמרה בענישה בה נוקט בית משפט זה בתופעה הפושעת של הפקרת נפגעי תאונות הדרכים והנסיון להמלט מאימת הדין; ובהתחשב בעובדה שבמקרה דנן קופחו חייהן של שלוש נשים, המגבירה כשלעצמה במידה ניכרת את עצמת הפגיעה בערך החברתי המוגן, סבורני כי מתחם העונש ההולם בגין מעשיו של ברבי במסגרת האירוע הבודד מושא דיונו נע בין 9 שנות מאסר לבין 12 שנות מאסר.

66. לא למותר לציין כי לא נעלמו מעיני שלל האסמכתאות אותן הגישו באי כוחו המלומדים של ברבי, בהן ניתן למצוא גם עונשים מקלים יותר מאלו המובאים לעיל. כך למשל, בע"פ 3304/14 פראן נ' מדינת ישראל (21.10.2014) (להלן: עניין פראן) קיבל בית משפט זה ערעור על חומרת העונש של 18 חודשי מאסר בפועל ו-12 חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים, בגין עבירות של הפקרה לאחר פגיעה ונהיגה מעבר למהירות המרבית המותרת. בעניין פראן העמיד בית משפט זה את עונשו של המערער על 14 חודשי מאסר. ואולם, נסיבות ההפקרה במקרה דנן חמורות באופן ניכר מאלה שבעניין פראן. כך, באותו מקרה הצטרפתי בהסכמה לפסק דינו של חברי, השופט צ' זילברטל, אשר עמד על מספר מאפיינים הנוגעים למידת אשמו המוסרי של הנהג המפקיר, וביניהם חומרת נזקיו של הנפגע בתאונת הדרכים. בעניין פראן נפגעו שניים, בני זוג, באורח קשה. אף שאין להקל בחומרתה של פגיעה זו כלל ועיקר, הרי שבמקרה מושא הערעור דנן קיפחו את חייהן שלוש נשים. לא זו אף זו, בעניין פראן נחלקו הדעות באשר למתחם הענישה ההולם את נסיבותיו של אותו המקרה, כאשר עבירת ההפקרה "ניצבת לבדה" (ללא אחריות לתאונה). באותו עניין סבר השופט זילברטל כי יש להעמיד את מתחם הענישה על 10 עד 30 חודשי מאסר, ואילו חברי, השופט א' רובינשטיין, סבר כי יש להעמידו בטווח שבין 15 ל-40 חודשי מאסר. בסופו של יום, הושתו על המערער באותו מקרה 14 חודשי מאסר, בעיקר לנוכח שקילתם לקולא של: נסיבותיו האישיות של המערער, תסקירי שירות המבחן החיוביים ותהליך השיקום המשמעותי בו התמיד המערער. לבסוף, גם להתנהגותו של נאשם לאחר אירוע הפקרת נפגעי תאונת הדרכים קיימת השפעה על מידת אשמו המוסרי. כך, מן הראוי הוא להחמיר בדינם של מפקירים הנוקטים צעדים נמרצים נוספים במטרה להתחמק מאחריותם - כפי שעשה ברבי במקרה דנן [ראו הדיון בסוגיה זו בפסקה 70 להלן].

עונשו של ברבי

67. סבורני כי עונש המאסר שהושת על ברבי אינו חורג ממדיניות הענישה הנוהגת וממתחם הענישה הראוי וההולם את הנסיבות החמורות של ביצוע העבירות במקרה דנן. כמו כן, אינני סבור כי שגה בית המשפט המחוזי בגזירת עונשו של ברבי במסגרת מתחם הענישה האמור. בגזירת עונשו הביא בית המשפט בחשבון את עברו הפלילי התעבורתי

המכביד של ברבי, אשר הורשע, בין השאר, בעבירות של נהיגה רשלנית ונהיגה במהירות מופרזת בדרך מהירה אך כשנתיים בטרם התרחשות האירוע מושא דיונו. מקובלת עלי קביעת הערכאה הדיונית כי נדמה שהעונש שנגזר על ברבי באותו עניין (שמונה חודשי מאסר ו-12 חודשי מאסר על תנאי) לא הרתיעו די הצורך, מששב וביצע עבירות דומות וחמורות בהרבה במקרה מושא הערעור דנן. בנוסף, בית המשפט שקל לקולא את העובדה שברבי קיבל על עצמו את האחריות לביצוע העבירות שיוחסו לו והביע צער וחרטה באשר למעשיו החמורים. לפיכך, סבורני כי בית המשפט איזן כראוי בין שיקולי הענישה הרלוונטיים, תוך שנתן משקל הולם לנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה ולשיקולים לקולא.

68. במקרה דנן גרם ברבי בנהיגתו הרשלנית למותן של שלוש נשים. ואם לא די בכך, לאחר שדרס ברבי את שלוש המנוחות שהוטחו מעצמת הפגיעה למרחקים, הוא נמלט מהמקום תוך שהוא מפקיר את המנוחות ומבלי שהזעיק את כוחות ההצלה, כאשר בראשו מטרה אחת ויחידה - לחמוק מעונו. באופן קר ומחושב ניסה ברבי לשכנע אחר ליטול על עצמו את האשמה. ברבי נמלט מזירת התאונה ופנה לעבר ביתו של גליקסמן, הוא ניצל באופן ציני ומכוער את השתדלותו לטובת גליקסמן לאורך השנים והדיחו להודות בביצוען של עבירות לא לו. ברבי תידרך את גליקסמן לפרטי פרטים כיצד למסור את הודאתו הכוזבת, כיצד עליו להעמיד פני מתעלף לפני השוטרים ולהותיר את הטלפון הסלולארי שלו אצל אחר. לאחר מכן, נמלט ברבי מכוחות המשטרה התרים אחריו והסתתר במקום מחבוא, תוך שהוא מסכל את אפשרות בדיקת שיעור האלכוהול בדמו במשך מספר ימים, ותוך שהוא משתמש בסמים מסוכנים מסוג קוקאין וחשיש.

69. אין בידי לקבל את טענותיו הנוספות של ברבי, כי המתין בקרבה לזירת התאונה עד אשר הגיעו למקום כוחות ההצלה, וכי ממילא נגרם מותן של שלוש המנוחות באופן מידי, כך שלא היה בידו לסייע להן. מוטב היה שטענות אלה לא תטענה כלל לפני הערכאה הדיונית. לא הובאה כל ראיה כי ברבי המתין להגעת כוחות ההצלה ונראה כי ההיפך הוא הנכון. השתלשלות האירועים המתוארת לעיל מצביעה על כך שברבי נמלט ממקום התאונה מיד עם התרחשותה והמשיך ישירות לביתו של גליקסמן על-מנת לשכנעו ליטול על עצמו את האחריות לגרימתה.

בית משפט זה חזר וקבע כי השאלה אם נגרם מותם של נפגעי תאונת דרכים באופן מידי היא חסרת נפקות באשר לעבירת ההפקרה, לנוכח תכליות המשנה של העבירה, פרט לזו של הגשת עזרה רפואית. עמד על כך בעת האחרונה חברי, השופט נ' סולברג:

"ערך קדושת החיים נמצא בבסיס התכלית האמורה. ואולם, גם תכליות נוספות עומדות בתוקפן. תכלית חשובה היא למנוע מנהג המעורב בתאונת דרכים לחמוק מאחריותו. יש לאפשר לרשויות האכיפה לחקור כדבעי את נסיבות התאונה ואת האחריות לגרימתה, וזאת על-ידי העמדת כלי הרכב הפוגע על עומדו, ובאמצעות שיתוף פעולה מצדו של הנהג עם גורמי החקירה עוד בזירת האירוע, בתנאי אמת ובתכוף להתרחשות. הימלטותו של הנהג הפוגע יכולה לגרום לשיבוש הליכי חקירה ומשפט, ואף להטלת חשד כלפי אדם אחר שנקלע לזירה, חף מפשע. החשיבות במיצוי החקירה היא לציבור כולו, למערכת אכיפת החוק, כמו גם למשפחת הקורבן. זו חפצה לדעת כיצד מת יקירה, וממצאי החקירה עשויים לסייע לא רק בהליך הפלילי, אלא גם בתביעה אזרחית. דומני כי ניתן להצביע גם על תכליות נוספת - הדאגה לכבוד המת ולרגשות קרוביו. גם אם אין עוד תועלת בהגשת עזרה רפואית, לבטח יש טעם לכסות את הגופה, ולוודא שלא תהיה למשפחה בגלגלי כלי רכב נוספים..."

"העזרה" אינה מתמצית בסיוע רפואי לאדם חי בלבד, וממילא אין להכיר עוד בסייג לחובה להושיט עזרה מקום בו מתקיימת אצל הנהג ודאות סובייקטיבית בדבר מות

הנפגע טרם עזיבתו את מקום התאונה (עניין שעבט); וגם אין להסתפק בהרשעה בעבירת הנסיון מקום בו הסתבר לנהג בדיעבד כי הנפגע מת מיד על אתר (עניין גולה). לפיכך, מתייתר הצורך בקביעת ממצא על אודות העיתוי המדוייק שבו נפחו המנוחים את נשמתם" [ע"פ 7936/13 אהרן (רוני) לוי נ' מדינת ישראל, פסקאות 27-28 (16.12.2014) (להלן: עניין לוי)].

70. לא למותר לציין כי בעניין לוי, ממנו צוטטו הדברים דלעיל, קיבל בית משפט זה הן את ערעור המערער והן את ערעור המשיבה על רכיבים שונים בעונש שנגזר בערכאה הדיונית. בית משפט זה הקל בעונש המאסר שהושת על המערער בגין עבירת ההפקרה בלבד, והעמיד את עונשו על 26 חודשי מאסר, תוך שהוחמר עונש שלילת רשיונו, והושתו עליו שלוש שנות פסילה מלהחזיק או לקבל רשיון נהיגה. באותו עניין הצטרפתי בהסכמה לחוות דעתו המקיפה של השופט סולברג, אשר הציע להקל בעונשו של המערער לנוכח הדחק הנפשי ומצוקתו של המערער באותה העת, אשר מנעו ממנו מלהגיש עזרה לנפגעי תאונת הדרכים. המקרה שלפנינו שונה בתכלית. לנוכח מעשיו של ברבי לאחר התרחשות התאונה, קבע בית המשפט המחוזי כי התנהלותו היתה מחושבת בנסיון להתנער מאחריותו למותן של שלוש המנוחות ולמלט את עצמו מעונש. קביעות אלה מקובלות עלי והדגשתי של השופט סולברג בסוגיה זו בעניין לוי מדברים בעד עצמם ויפים במיוחד לענייננו:

"לא בנקל ניתן להבחין בין מי שבאמת ובתמים הפקיר נפגע בזירת תאונת דרכים מחמת דחק נפשי שלא איפשר לו להושיט עזרה, לבין מי שלגביו אין מדובר אלא בכסות ובתירוץ להימלטותו. במידה מסויימת ניתן להבחין בין מפקירים שנוקטים צעדים מעשיים נמרצים על מנת למלט עצמם מאחריות, כגון תיקון נזקים, שיבוש הליכי חקירה, השפעה על עדים, לבין מפקירים שהטראומה נתנה בהם את אותותיה, בתגובות פיזיות ונפשיות, סערת רגשות, כאב, ואלה - על-פי רוב - מסגירים את עצמם כעבור שעות או ימים אחדים" [עניין לוי, פסקה 41. ההדגשות הוספו - י.ד.].

71. בטרם נעילת הדין בערעורו של ברבי מצאתי לנכון להוסיף הערה קצרה באשר לסוגיית ריבוי הנפגעים המתעוררת בענייננו. במקרה דנן נגרם מותן של שלוש נשים. כל אחת מהן עולם ומלואו. לכל אחת מהן אינטרס נפגע שונה, העומד בפני עצמו. ואולם, בית המשפט המחוזי קבע כי בנסיבותיו של המקרה דנן אין לחרוג מהעונש המרבי הקבוע בחוק בגין עבירה אחת של גרם מוות ברשלנות, תוך שנמנע מלפצל את גרימת מותן של שלוש המנוחות לשלושה מעשים נפרדים. קביעתו של בית המשפט מקובלת עלי והיא תואמת את פסיקתו של בית משפט זה, לפיה העובדה שמדובר ביסוד נפשי של רשלנות, עשויה להוות שיקול כנגד גזירת עונשים מצטברים, תוך שיש לשקול גם את תוצאותיה של עבירת הרשלנות [ראו למשל: עניין אלג'בור, פסקה 8]. הגם שרשלנותו של ברבי בגרימת מותן של שלוש המנוחות היתה גבוהה, אין לומר עליה כי היא ברמה הגבוהה ביותר והחריגה, באופן המצדיק את הצטברותם של העונשים בגין שלוש עבירות גרימת המוות בנהיגה רשלנית. עם זאת, כפי שצוין בגזר הדין, וגם קביעה זו מקובלת עלי, ההמנעות מפיצול גרימת מותן של המנוחות לשלושה מעשים נפרדים אינה מונעת מבית המשפט לראות במספר קורבנות העבירה כשיקול מחמיר בענישה. במסגרת קביעת מתחם הענישה על בית המשפט ליתן משקל ולהביא לידי ביטוי את העובדה שקופחו חייהן של שלוש נפשות.

72. בנסיבות האמורות לא מצאתי טעם להתערב בעונש שהושת על ברבי על-ידי הערכאה הדיונית. בית המשפט המחוזי יישם את מדיניות הענישה הראויה, המשקפת את מגמת החמרה המסתמנת בפסיקתו של בית משפט זה,

במסגרת המלחמה בתופעת הפקרת נפגעי תאונות הדרכים [ראו למשל: ע"פ 7878/12 מדינת ישראל נ' ארגוב, פסקה 6 (21.5.2013)]; חוק לתיקון פקודת התעבורה (מספר 101), התשע"ב-2011 (להלן: תיקון 101) במסגרתו הוחמרה הענישה לנהג שעבר עבירת הפקרה אחרי פגיעה]. מעשיו החמורים של ברבי והעבירות הנוספות לעבירות גרימת המוות וההפקרה במקרה דנן, תכלית הגמול ותכלית הרתעת הרבים, מחייבים כולם את גזירת עונשו של ברבי על הצד הגבוה של מתחם הענישה.

73. אשר על כן, אציע לחברי לדחות את ערעורו של ברבי כנגד גזר דינו של בית המשפט המחוזי ולהותירו בעינו על מכלול רכיביו.

חנונה

74. כזכור, לטענתו של חנונה, המקרה דנן הוא המקרה הראשון בו נדונה עבירה על-פי סעיף 1א64 לפקודת התעבורה, ושגה בית המשפט המחוזי כאשר נתן משקל יתר לשיקול ההרתעתי העומד בבסיס העבירה החדשה, תוך שלא ניתן המשקל הראוי לנסיבותיו המסוימות של המקרה דנן ולנסיבותיו האישיות. בפרט, נטען כי היה על בית המשפט לשקול לקולא את יחסי המרות שהיו קיימים באותה העת בין חנונה ובין ברבי, כך שלא יכול היה חנונה להמנע מביצוע העבירה.

התכלית ההרתעתי בעבירה על-פי סעיף 1א64 לפקודת התעבורה

75. זה מכבר הכיר בית משפט זה באחריותו של נוסע שסייע במחדלו לנהג הרכב לבצע עבירת הפקרה לאחר פגיעה, שהיא כידוע עבירת מחדל כשלעצמה. זאת, הגם שעל-פי רוב מתאפיין מעשה הסיוע בפעולה אקטיבית שביצע הנאשם, במטרה לסייע לביצוע העבירה העיקרית [ראו למשל: רע"פ 3626/01 ויצמן נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 187 (2002) (להלן: עניין ויצמן); עניין ימיני]. בעניין ימיני סקר חברי, השופט י' עמית את האסכולות השונות באשר למקורות החובה האפשריים לצורך הטלת אחריות על נוסע ברכב בגין מחדלו, שהתבטא בסיוע לנהג הרכב בעבירת הפקרה. בעניינינו, לא קיימת עוד מחלוקת באשר לחובתו של נוסע לפעול באופן אקטיבי לטובת הנפגעים בתאונת דרכים בה היה מעורב הרכב בו נסע, הן לנוכח פסיקת בית משפט זה והן לנוכח תיקון 101, בו הוסיף המחוקק עבירה חדשה לפקודה, המטילה חובה על נוסע ברכב שהיה מעורב בתאונה להזעיק את גורמי ההצלה. וזוהי לשון הסעיף:

"נוסע ברכב המעורב בתאונה שבה נפגע אדם חייב להתקשר לגופי ההצלה הנחוצים ולהזעיקם למקום התאונה, בהקדם האפשרי בנסיבות העניין, אלא אם כן נוהג הרכב עצר והזעיק עזרה, בנסיבות כאמור בסעיף 64א(ב) או (ג); העובר על הוראה זו, דינו - מחצית העונש הקבוע בסעיף 64א(ב) או (ג), לפי העניין; הוראות סעיף זה לא יחולו על קטין שטרם מלאו לו 16 שנים."

76. כאמור, עיקר טענותיו של חנונה מופנות כלפי האיזון שערך בית המשפט המחוזי בגזירת עונשו, כאשר נתן משקל יתר לגישתו לשיקול ההרתעתי העומד ביסודה של העבירה החדשה. אכן, התכלית ההרתעתי היא מרכזית בעבירה על-פי סעיף 1א64 ואין בידי לקבל את טענתו של חנונה כי ניתן לה משקל יתר בגזירת עונשו. ביום 4.7.2011 עלתה לקריאה ראשונה הצעת החוק לתיקון האמור לפקודת התעבורה, וכך הציגה חבר הכנסת משה מטלון לפני מליאת הכנסת:

"חברי וחברותי, הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (החמרת הענישה בעבירת הפקרה) מונחת היום לפניכם לקריאה ראשונה. ההצעה המונחת בפניכם היא במידה

רבה מהפכה בגישה ובאופן שבו החברה בישראל תסתכל על עבירות ההפקרה... ומציבה סטנדרט ענישה חדש - עד 14 שנות מאסר בפועל; למעשה פי-שניים מרף הענישה כיום. חידוש נוסף בהצעה, שהוא לא פחות חשוב, הוא קביעת המאסר בפועל כברירת מחדל של ההרשעה בפגע וברח. גם הדיון באחריותם של כל הנוסעים ברכב ולא רק של הנהג שברח מופיע בחוק הישראלי לראשונה ומובא פה לפניכם... נדמה שאזרחי ישראל כבר אינם מסוגלים לפתוח את השבוע בלי איזו תאונת פגע וברח מזעזעת, כזאת שמפרקת או מוחקת משפחות, שמפרידה בין אחים, בין אהובים, כזאת שהופכת אנשים חיים לצמחים... עבירת פגע וברח אינה אסון טבע או תחזית מזג אוויר, שיש לקבל בהכנעה ובחוסר מעש ובחוסר אונים. מדובר בעבירות שניתן וצריך להתמודד אתן ולהרתיע מפני ביצוען. אם נהג שפגע באדם על הכביש ידע כי הפקרתו תגבה ממנו מחיר כבד שבעתיים, ייתכן שיחשוב פעם שנייה ושלישית לפני שיחליט למלט את נפשו במחיר חיי אדם שהפקיר למוות" [פרוטוקול ישיבה 256 של הכנסת ה-18, 191 (4.7.2011). ההדגשות הוספו - י.ד.].

אף בית משפט זה חזר והדגיש את מרכזיותה של התכלית ההרתעתית בחובתו האמורה של נוסע ברכב ואת תפקידו המרכזי של בית המשפט במלחמתו בנגע ההפקרה לאחר פגיעה והסיוע לה:

"רבות נאמר על נגע תאונות הדרכים, ההולך ופושה וקוטל בנו ללא רחם וללא הבחנה, ואשר בעטיו נגבה מחיר דמים נורא, אם בהרוגים, אם בחבולים בגופם ובפצועים בנפשם, ואם בדאבת יקיריהם. רבות נאמר, דומה כי מעט מדי נעשה, ומדי שנה בשנה מקפדים מאות אנשים את חייהם ואלפים רבים נפצעים. מערכת המשפט נתקלת בהרוגים ובפצועים של תאונות הדרכים הן בתחום הפלילי והן בתחום האזרחי, ומדי שנה מוגשות בבתי המשפט לערכאותיהם השונות אלפי תביעות על נזקי גוף שנגרמו כתוצאה מתאונת דרכים. מקומו של בית המשפט במלחמת החורמה נגד תופעה קשה זו לא נפקד, ועליו להמשיך להירתם ולהרים תרומתו למען מאבק עיקש זה, בין היתר באמצעות הדאגה לענישה הולמת, אשר תסייע להגברת המודעות בדבר המחיר הכרוך בהפרת כללי ההתנהגות על הכביש" [עניין ימיני, פסקה 76 והאסמכתאות הנזכרות שם. ההדגשה הוספה - י.ד.].

ודוק. השיקול ההרתעתי הוא מרכזי בעבירות ההפקרה ככלל ובפרט בעבירה החדשה על-פי סעיף 1א64 לפקודת התעבורה, ואינני סבור כי בית המשפט המחוזי שגה בגזירת עונשו של חנונה באזנו בין התכליות השונות העומדות בבסיס העבירה או כי סטה ממדיניות הענישה הנוהגת.

77. אמנם טרם הזדמן לבית משפט זה לדון במדיניות הענישה ההולמת והראויה בגין עבירה חדשה זו, אך עיון בפסיקת הערכאות הדיוניות ובפסיקת בית משפט זה בגין העבירה הקרובה של סיוע להפקרה, מלמד כי בית המשפט המחוזי לא סטה ממדיניות הענישה ההולמת בגין עבירות דומות. כך למשל: בת"פ 1144/07 מדינת ישראל נ' שיבלי (20.10.2009) השית בית המשפט המחוזי בנצרת (סגן הנשיא - כתארו אז - השופט יצחק כהן) על הנאשם השני במקרה שלפניו, עונש של 24 חודשי מאסר בפועל ו-12 חודשי מאסר על תנאי בגין העבירה של סיוע להפקרה. אני ער לעובדה שבמקביל לרמת הענישה הנזכרת ניתן למצוא בפסיקה גם רמת ענישה פחותה. כך למשל, בת"פ 23987-07-10 מדינת ישראל נ' גמליאל (3.3.2013) השית בית המשפט המחוזי מרכז (השופטת ו' מרוז) עונש של שלושה חודשי מאסר שירוצו בדרך של עבודות שירות ומאסר על תנאי של שלושה חודשים לתקופה של שנתיים, בגין

העבירה של סיוע להפקרה. בע"פ 2706/13 קרני נ' מדינת ישראל (27.10.2013) (להלן: עניין קרני) דחה בית משפט זה (השופט ס' ג'ובראן) את ערעור המערערת על חומרת העונש הנ"ל. עם זאת, בעניין קרני ציין חברי, השופט ג'ובראן, כי "הלך בית המשפט המחוזי כברת דרך לקראת המערערת בהשיתו עליה עונש קל ביחס לחומרת העבירה (השוו לעונש שנקבע בסעיף 1א64 לפקודת התעבורה)".

78. ואולם, קביעת מדיניות הענישה הנוהגת והראויה - בעיקר במקרה כגון דא של עבירה חדשה - היא תהליך סימביוטי, בו קיימת השפעה של פסיקת הערכאות הדיוניות ואשרורן בבית משפט זה, תוך שרשאי בית המשפט לסטות מרף הענישה הנוהג ולהחמיר בו כאשר בשלה לכך העת. וכך הטעים השופט עמית בעניין ימיני:

"מובן הדבר שאין בית המשפט כבול לעולם לרף הענישה הנוהג, ופשיטא כי רשאי בית המשפט, כשהשעה צריכה לכך, להחמיר ולהעלות את רף הענישה. יש מהפכות המתחילות מלמטה, ופעמים שהעלאת רף הענישה בעבירה כזו או אחרת נעשית על ידי הערכאות הדיוניות וזוכה בדיעבד לגושפנקא של בית משפט זה. ככלל, העלאת רף הענישה צריכה להיעשות בהדרגתיות, תוך בחינה כפולה של רף הענישה הנוהג, הן ביחס לעבירות הקונקרטריות שבפניו, והן ביחס לעבירות אחרות בדיני העונשין" [שם, פסקה 79].

79. סבורני כי יש מקום להחמיר במידת מה בעונשו של נאשם אשר נסע ברכב שהיה מעורב בתאונה בה נפגע אדם ולא מילא את חובתו המוסרית הבסיסית, משנמנע מלהזעיק את כוחות ההצלה למקום [ראו: עניין ויצמן, עמ' 230]. זאת, הן לנוכח פסיקותיו העקביות של בית משפט זה באשר לחובתו של נוסע ברכב, במקרים בהם היה מעורב נפגע בתאונת דרכים; הן לנוכח חקיקתו בעת האחרונה של סעיף 1א64 לפקודת התעבורה וקביעת העונשים של שלוש שנות מאסר וחצי ושבע שנות מאסר לצידו, בהתאם לנסיבות ביצוע העבירה; והן לנוכח התכלית ההרתעתית הניצבת ביסודו של סעיף 1א64 לפקודה, עליה עמדת לעיל. כן סבורני כי אף שהעונש אשר הושת על חנונה - של 12 חודשי מאסר - היה עשוי להיות על הצד הגבוה של מדיניות הענישה שהיתה נהוגה בגין העבירה של סיוע להפקרה, הרי שעתה, משנחקק סעיף 1א64 לפקודה, עונשו של חנונה הוא ברף הבינוני של מדיניות הענישה הראויה וההולמת את חומרת מעשיו.

יחסי מרות בין חנונה ובין ברבי

80. קבוצת טענות נוספת אותן שטח חנונה לפנינו נוגעת לקשרי העבודה ויחסי המרות שהיו קיימים בינו לבין ברבי במועד התרחשות התאונה. כך, לטענתו של חנונה, מאחר שבאותה העת היה ברבי מעסיקו, והוא היה נתון למרותו, היה על בית המשפט המחוזי להביא בחשבון, בבחינת הנסיבות הקשורות בביצוע העבירה, את מידת ההשפעה של ברבי עליו ואת חוסר יכולתו לסרב לדרישותיו של ברבי להמלט מזירת התאונה.

דין טענה זו להדחות.

81. אכן, ככלל, על בית המשפט להביא בחשבון בקביעת מתחם הענישה את מידת ההשפעה שהיתה לאחר על הנאשם בביצוע העבירה ואת יכולתו של הנאשם להמנע מביצוע העבירה, כמצוות סעיף 40ט(א) לחוק העונשין. ואולם, אינני סבור כי במקרה דנן ניתן לומר כי חנונה לא יכול היה להמנע מביצוע העבירה לנוכח העובדה שברבי היה מעסיקו באותה העת. לפני בית המשפט המחוזי לא הובאה כל ראיה, ואף לא נטען, כי חנונה עשה כמיטב מאמציו על-מנת - לכל הפחות - לנסות ולהניא את ברבי מהפקרת המנוחות ולפעול להזעקת כוחות ההצלה למקום. בנוסף, אינני סבור כי

יש לשקול לקולא את מידת השפעתו של ברבי על חנונה בביצוע העבירה במקרה דנן. האפשרות להקל בדינו של נוסע ברכב, הכפוף ביחסי מרות ועבודה לנהג הפוגע, נשקלה בטרם נחקק סעיף 1א64 לפקודת התעבורה ונדחתה מכל וכל.

82. בדיוני ועדת חוקה, חוק ומשפט - בטרם הובא תיקון פקודת התעבורה לקריאה שניה ושלישית של הכנסת - נדונה האפשרות להחריג מהוראותיו של סעיף 1א64 לפקודה מספר מקרים, שעניינם המרכזי הוא במערכות היחסים שבין הנוסע המפר את חובתו להתקשר לגופי ההצלה ובין הנהג המפקיר. כך למשל, נדון בוועדה דינו של נוסע ברכב שהוא בנו הקטין של נהג הרכב המפקיר, או דינו של נוסע ברכב שהוא בן זוגה של נהגת הרכב המפקירה. כך, בנוסחה הסופי של הצעת החוק נקבע כי הוראת סעיף 1א64 לפקודה לא תחול על נוסע קטין שטרם מלאו לו 16 שנים. גם מערכת יחסים דומה לזו שבמוקד טענתו של חנונה עמדה לנגד עיני הוועדה, עת דנה הוועדה במפורש באפשרות להחריג מהוראות סעיף 1א64 מקרים בהם קיימים יחסי מרות בין נהג הרכב והנוסע בו. אף על פי כן, בסופו של יום מצא לנכון המחוקק להחריג אך את עניינו של נוסע שטרם מלאו לו 16 שנים, תוך שנמנע במכוון מלעשות כן בהתייחס למקרים שבהם קיימים יחסי מרות או תלות תעסוקתית. מדיוני הוועדה עולה כי הבעיה התמריצית במקרים אלו - הן בנוגע לנהג הפוגע והן בנוגע לנוסע ברכב - היא שהובילה לאי-הכללתו של החריג האמור [ראו: פרוטוקול ישיבה מס' 456 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-18, 27-32 (4.10.2011)]. זאת, בין השאר מן הטעם שההכרה בהשפעתו של הנהג הפוגע על אי-דיווחו של הנוסע ברכב היא אינהרנטית במרבית המקרים להתרחשות העבריינית באי-הזעקת כוחות ההצלה למקום תאונת הדרכים, ובכוחה לסכל ולעוות את מערך התמריצים אשר מצא את ביטויו בסעיף 1א64 לפקודת התעבורה [ראו: עניין ח'טיב, פסקה 28].

הנסיבות שאינן קשורות לביצוע העבירה

83. לבסוף, כאמור, טוען חנונה כי היה על בית המשפט המחוזי להקל בעונשו לנוכח נסיבות חייו הקשות, בין השאר עקב ההפרעה הדו-קוטבית ממנה הוא סובל וקשייה הכלכליים של משפחתו. נסיבות חייו של חנונה אינן פשוטות כלל ועיקר, כפי שפורט בהרחבה בתסקיר שירות המבחן בעניינו, עליו עמדתי לעיל. ואולם, בגזירת דינו של חנונה שקל בית המשפט לקולא את נסיבותיו האישיות וסבורני כי ניתן להם משקל הולם וראוי. כך, בפסקה 143 לגזר הדין ציין בית המשפט כי לא נעלמו מעיניו חרטתו של חנונה, נסיבותיו האישיות והמשפחתיות וכן מצבו הנפשי. כל אלו נשקלו לקולא עת נגזר דינו של חנונה בערכאה הדיונית ולא מצאתי כי נפלה שגגה באיזון שערך בית המשפט, באופן המצדיק לשנות מן המשקל שניתן לנסיבות אלה.

84. אשר על כן, אציע לחבריי לדחות אף את ערעורו של חנונה כנגד גזר דינו של בית המשפט המחוזי ולהותירו בעינו על מכלול רכיביו.

סוף דבר

85. לזו היתה נשמעת דעתי היינו דוחים את שני הערעורים שלפנינו.

שׁוֹפֵט

השופט י' עמית:

אני מסכים.

השופט ע' פוגלמן:

אני מצטרף לתוצאה שאליה הגיע חברי השופט י' דנציגר בחוות דעתו המקיפה, כמו גם למרבית נימוקיו. בתאונת הדרכים הקשה שעליה נדרשים המערערים ליתן את הדין קיפחו חייהן שלוש נשים. תוצאה טרגית זו עומדת לנגד עינינו וברקע הכרעתנו. בצד האמור אני מבקש להעיר הערות מספר אשר לגזר דינו של ברבי.

1. אף להשקפתי נכון לסווג את התרחשות העניינים בעניינו כ"אירוע אחד" במובנו של מונח זה בתיקון 113 לחוק העונשין, התשל"ז-1977. לתוצאה זו הגיע חברי מכוח המבחן שהציע בפרשת ג'אבר (ע"פ 4910/13 ג'אבר נ' מדינת ישראל (29.10.2014) (להלן: עניין ג'אבר)) והגעתי גם אני מכוח "מבחן הקשר ההדוק" שהתוותה השופטת ד' ברק-ארז בפרשה זו, שם צירפתי את דעתי לדעתה. כפי שצינתי שם, "להשקפתי התיבה 'אירוע אחד' רחבה דיה כדי לכלול גם פעולות עברייניות שבוצעו על פני רצף זמן; כללו מעשים שונים; ביחס לקורבנות שונים; ובמקומות שונים. הכל - כל עוד הם מהווים מסכת עבריינית אחת" (בפסקה 2 לחוות דעתי). מן הטעמים שמנה חברי, יישומו של מבחן זה בעניינו מוביל למסקנה שלפיה פעולותיו של ברבי באות בגדר "אירוע אחד" (בכפוף להסתייגות שהביע חברי ביחס לעבירות הסמים שבביצוען הורשע ברבי, כאמור בפסקה 40 לחוות דעתו - הסתייגות שעמה אני מסכים).

2. בצדק מציין חברי כי העובדה שהעבירות הרבות שבהן הורשע ברבי מצטרפות ל"אירוע אחד" אין משמעה כי עונשו המרבי של העבריין אינו יכול לעלות זה הקבוע בצד העבירה החמורה ביותר שבה הורשע במסגרת אותו אירוע. השאלה הקובעת לעניין תקרת הענישה קשורה בשאלת סיווגן של העבירות ל"מעשים" (מעשה אחד או יותר) מכוח סעיף 186 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: חוק סדר הדין הפלילי). העונש המקסימאלי האפשרי שניתן להטיל בגין אירוע אחד "הוא העונש שמתקבל מצבירת עונשי המקסימום בגין כל אחד מ'המעשים' הכלולים ב'אירוע'" (ראו דברי השופטת ד' ברק-ארז בפרשת ג'אבר, בפסקה 34). במקרה זה מצא חברי השופט י' דנציגר כי העבירות שעבר ברבי מרכיבות חמישה מעשים נפרדים (פסקה 43 לחוות דעתו), מתוכם מעשה אחד של דריסת המנוחות, והיתר: נטישת זירת התאונה והפקרתן; הימלטות מן המקום שמנעה בדיקת אחוז אלכוהול, באופן ששיבש את מהלכי המשפט; הדחה למסור הודאה כוזבת; והחזקה ושימוש בסמים מסוכנים. בנקודה אחת דעתי שונה. להשקפתי, את דריסת המנוחות היה נכון לסווג לשלושה מעשים שונים - אחד בגין כל קורבן בנפש. אסביר עמדתי.

3. בפסיקתנו השתרשו שני מבחנים לעניין סיווג מעשיו של נאשם לכמה "מעשים" כאמור בסעיף 186 לחוק סדר הדין הפלילי: המבחן הצורני-עובדתי (שבמסגרתו נבחנת האפשרות להפריד בין פעולות שנעשו ברצף ובסמיכות יחסית של זמן ומקום), והמבחן המהותי-מוסרי (שנוהג בעיקר בעבירות הנעברות בגופו של אדם, ושבמסגרתו נבחנת שאלת ריבוי הנפגעים; הנזקים שגרמה התנהגות העבריין לנפגעי העבירה; האינטרס החברתי שנפגע; ושיקולי הרתעה) (להרחבה בדבר מבחנים אלה ראו עניין ג'אבר, בפסקה 24, והאסמכתאות שם). כאשר עסקינן בתאונת דרכים מן הסוג ה"רגיל", יישום המבחן הצורני-עובדתי יוביל על דרך הכלל למסקנה שלפיה במובן הפיזי - במונחי זמן ומקום - אירוע הדריסה אינו ניתן לפיצול לתת-פעולות נפרדות. דא עקא, אין זו בהכרח התוצאה הנובעת מיישום המבחן המהותי-מוסרי.

למגינת הלב, לעיתים אירוע דריסה אחד מוביל לריבוי נפגעים, ולעיתים נפגעים בו ערכים מוגנים שונים. משום שהשאלה מהו "מעשה" איננה רק פיזית אלא גם נורמטיבית-ערכית, אפשר בהחלט שגם כאשר עסקינן בעבירה בת יסוד נפשי של רשלנות כגון גרם מוות ברשלנות, יחייב המבחן המהותי-מוסרי לראות פעולה שבוצעה ברשלנות - כגון תאונת דרכים שתוצאתה גרם מוות ברשלנות - כפעולה העולה כדי כמה "מעשים" נפרדים.

4. הקביעה שלפיה ניתן לראות בעבירות של גרימת מוות ברשלנות ככאלו המקימות כמה "מעשים" אינה חדשה בפסיקתנו. בעבירות המתה, מספר מעשי ההמתה עשוי להיות כמספר הקורבנות שהומתו ולא כמספר פעולותיו הפיזיות של העבריין, וזאת בשל הערך של קדושת חיי אדם. "עיקרון כללי זה חל הן בעבירות שהיסוד הנפשי בהן הוא של מודעות פלילית, ואף כוונה, והן בעבירות שהיסוד הנפשי הנדרש בהן הוא של רשלנות" (ע"פ 9826/05 מחאג'נה נ' מדינת ישראל, פסקה 18 (9.7.2008) (להלן: עניין מחאג'נה)). בפרשה אחת שעסקה במי שנהג ברכב במהירות של 171 קמ"ש, תחת השפעת סמים מסוכנים ואלכוהול, נכנס לצומת בעת שברמזור בכיוון נסיעתו דלק אור אדום, פגע ברכב והביא במעשיו אלו למותם של ששה אנשים (והורשע לפיכך, בין היתר, בשש עבירות הריגה הדורשות מחשבה פלילית), ציינה השופטת א' חיות:

"בנסיבות שתוארו תהא זו תוצאה לא מוסרית - הן מנקודת המבט של קורבנות התאונה והן בשל הקלות שאין לקבלה בהתייחסות אל מעשי המערער - לראות בכך מעשה אחד לצורך הענישה. מסקנה זו נטועה בעקרונות היסוד של שיטתנו המשפטית המורים אותנו לכבד חיי אדם ולהגן עליהם באשר כל אדם הוא עולם מלא. קטילת חיי אדם בעבירה מחייבת, אפוא, הטלת עונש המבטא ערכים אלה. גישה זו תקפה וראויה ליישום לא רק לגבי נאשמים המורשעים בעבירות בטחון ובביצוע פיגועי טרור המוניים, אלא גם לגבי מי שהורשעו בקטילת חיים רבים בתאונת-דרכים בשל נהיגה פזיזה וחסרת אחריות, דוגמת נהיגתו של המערער שבפנינו אשר החליט ליטול לידי את ההגה בעודו נתון תחת השפעת אלכוהול וסמים מסוכנים" (ע"פ 8748/08 ברכה נ' מדינת ישראל, פסקה 32 (10.10.2011)).

5. אכן, כאשר מדובר בעבירה של גרם מוות ברשלנות, העובדה שמדובר ביסוד נפשי של רשלנות עשויה להוות שיקול נגד גזירת עונשים מצטברים (רע"פ 698/14 אלג'בור נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (25.3.2014)). זאת, שכן אין זה תמיד נכון להתייחס באותו אופן למעשה-המתה מכוון ולמעשה-המתה רשלני. בשאלת הצטברות העונשים יכול בית המשפט להביא במניין שיקוליו, בין היתר, את ריבוי הקורבנות ואת אופי המעשה הרשלני ודרגת חומרתו. ככלל, ראוי יהיה להשית ענישה מצטברת בעבירות של גרימת מוות ברשלנות כל אימת שמדובר ברשלנות בדרגה גבוהה שהביאה לאבדן חיים של רבים, ובפרט כאשר ניתן היה לצפות כי התממשות הסיכון ממעשה הנאשם תביא לפגיעה במספר רב של קורבנות. כל מקרה לפי נסיבותיו (רע"פ 4157/06 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 4 (25.10.2007) והמובאה שם).

6. יודגש, עם זאת, כי יש להבחין בין שאלת דרך הנשיאה בעונשים - במצטבר או בחופף - לבין שאלת סיווגן של העבירות ל"מעשה" אחד או "מעשים" רבים. כאשר נסיבות המקרה מובילות למסקנה שלפיה התנהגות הנאשם ראוי לה שתעלה כדי כמה "מעשים", יש להטיל עונש נפרד בגין כל מעשה. עונשים נפרדים אלה ניתן לשאת בחופף או במצטבר. כלומר, שאלת הסיווג ל"מעשים" (אחד או יותר) לחוד, ושאלת אופן הנשיאה בעונש (בחופף או במצטבר) - היא שאלה

מסדר שני, המתעוררת רק לאחר הסיווג למספר "מעשים" - לחוד. עמד על כך הנשיא מ' שמגר:

"מי שגורם במעשה אחד למספר מקרי מוות (למשל על ידי הנחת מטען נפץ או נהיגה רשלנית), יכול להאשם במספר עבירות של גרם מוות כמספר ההרוגים או בעבירה כוללת אחת החובקת את כל המעשה [...] בדרך כלל יוטל עונש אחד [...] אולם, בית המשפט רשאי להחליט, לאור המהות המיוחדת של העבירות ונסיבותיהן המיוחדות, כי יוטלו עונשים נפרדים, ואם כן, אם אלו יהיו חופפים או מצטברים (ע"פ 399/89 מדינת ישראל נ' זלום, פ"ד מו(2) 187, 191 (1992); ההדגשות הוספו - ע' פ')."

7. יוצא אפוא כי בשלב ראשון, יש לבחון אם התנהגות הנאשם עולה כדי "מעשה" אחד בלבד, באופן המונע ענישה מצטברת מכוח סעיף 186 לחוק סדר הדין הפלילי. בשלב שני, ורק אם התשובה לשאלה הראשונה היא בשלילה (היינו, אם נקבע כי מדובר בכמה "מעשים"), יש להוסיף ולבחון אם ראוי להורות על ענישה מצטברת בנסיבות העניין, וזאת בשים לב, בין היתר, להרשעת הנאשם בעבירה המורכבת מיסוד נפשי של רשלנות. כאשר התנהגותו הרשלנית של הנאשם הביאה למותם של רבים וניתן לומר עליה כי היא מצויה ברף חומרה גבוה במיוחד, ייטה בית המשפט לראות בעבירותיו ככאלו המרכיבות כמה "מעשים". במצב דברים זה הדעת נותנת כי הנאשם יישא בעונשים השונים שיגזרו עליו בגין כל "מעשה" במצטבר. ברם, זו אינה מסקנה הכרחית. גם כאשר מדובר בכמה מעשים, יכולה הערכאה המבררת להחליט על נשיאת העונשים הנפרדים בחופף. כפי שצוין באחת הפרשות, "היותה של עבירה מסוימת עבירת רשלנות עשוי להוות שיקול כנגד צבירת עונשים. אולם, יש לשקול מנגד גם את התוצאות של אותה עבירת רשלנות" (ע"פ 4089/07 סייף נ' מדינת ישראל, פסקה 48 (6.5.2010)). ויפים לעניין זה דברי הנשיאה ד' ביניש בעניין מחאג'נה:

"רק חומרה עבריינית מיוחדת תצדיק צבירת עונשים. בהתאם לכך, היותה של העבירה המדוברת עבירת רשלנות, עשויה להוות נסיבה המפחיתה מחומרת המעשה, ולכן מפחיתה גם את ההצדקה לצבירת העונש. עם זאת, אל מול טיבו הרשלני של היסוד הנפשי, יש לשקול את יתר נסיבות האירוע ואת חומרת ההתנהגות העבריינית" (שם).

8. בנסיבות עניינו, נראה לי כי נוכח המבחן המהותי-מוסרי, נכון לסווג את מעשה הדריסה לשלושה מעשים שונים. אירוע הדריסה הוביל למותן של שלוש נשים. ההגנה על קורבנות העבירה והתפיסה המוסרית בדבר קדושת החיים, לצד הרצון להרתיע מפני נסיעה מסוכנת במהירות העולה על המותר - מחייבת, לשיטתי, לקבוע כי אירוע הדריסה מקים שלושה "מעשים" נפרדים. כמו כן, נראה לי כי יש להורות שברבי יישא במקצת מעונשיו במצטבר. מסקנה זו נובעת מרשלנותו הגבוהה של ברבי, אשר פגע במנוחות לאחר שנסע במהירות העולה על המותר; מבלי לחגור חגורת בטיחות; תוך השמעת מוסיקה בעצמה גבוהה; במצב דרך תקין; ושלפניו שדה ראייה פתוח למרחק של כ-90 מטרים. כל זאת לאחר ששתה שלושה בקבוקי בירה בפרק זמן של פחות משש שעות עובר למועד התאונה, ותוך שהוא (וחנונה) נוטלים עמם שני בקבוקי בירה נוספים. נשיאת חלק מן העונשים במצטבר מתיישבת, לטעמי, גם עם הדרך הנכונה להבנות את עונשו של ברבי על רקע וביחס לעבירות הנוספות שבביצוען הורשע.

9. סיכומו של דבר: להשקפתי, דריסתה של כל אחת מהמנוחות עולה כדי "מעשה" נפרד, ומשכך, ניתן - ובנסיבות מקרה זה ראוי - לצבור חלקית את העונשים בגין כל עבירת דריסה. על כן, הייתי מציע לחבריי כי נראה באירוע הדריסה

שלושה מעשים נפרדים; ונצבור את העונשים ביחס למעשים אלה חלק במצטבר וחלק בחופף, באופן שייתן ביטוי מדויק יותר לערכים הנפגעים מכל אחת מן העבירות שבביצוען הורשע ברבי.

בכפוף לאמור לעיל, אני מצטרף לתוצאה שאליה הגיע חברי השופט י' דנציגר.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' דנציגר.

המערער בע"פ 4289/14 (חנונה) יתייבב לתחילת ריצוי עונש המאסר בפועל בתאריך 8.2.2015 עד השעה 10:00 בימ"ר הדרים או כפי שייקבע על ידי שירות בתי הסוהר, כשברשותו תעודת זהות ועותק מגזר דינו של בית המשפט המחוזי הנכבד ומפסק דין זה. על המערער לתאם את הכניסה למאסר, כולל האפשרות למיין מוקדם, עם ענף אבחון ומיין של שירות בתי הסוהר, טלפונים: 08-9787377, 08-9787336.

ניתן היום, א' בשבט התשע"ה (21.1.2015).

שופט

שופט

שופט
